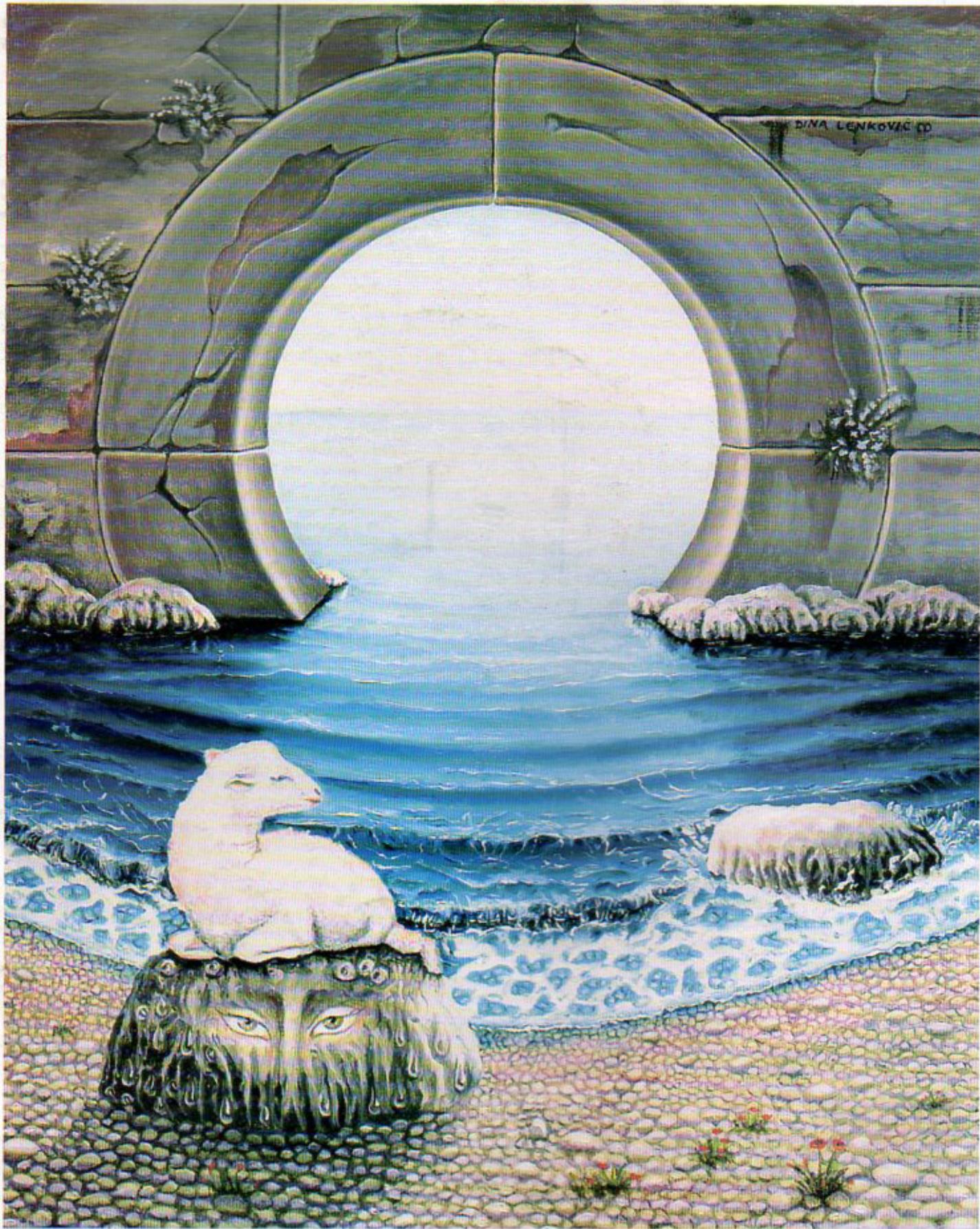
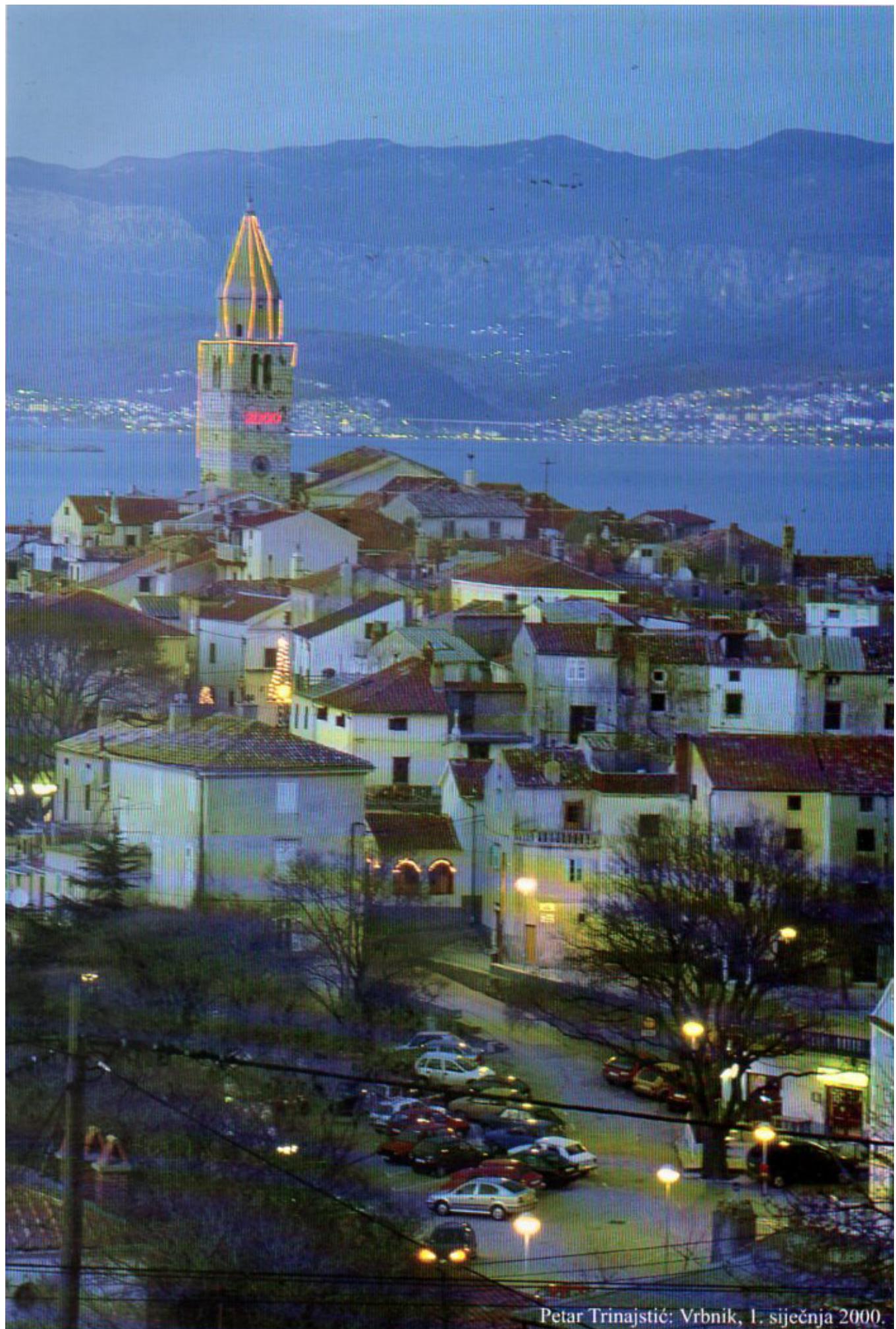


VRBNIČKI VIDICI

DESETSTO GODINA VRBNIKA



Broj 20 • Godina X. • Lipanj 2000. • Cijena 15 kuna



Petar Trinajstić: Vrbnik, 1. siječnja 2000.



NADBISKUP METROPOLITA ZAGREBAČKI
ARCHEBISCIPLUS METROPOLITA ZAGREBIENSIS

**Dragi Vrbničani,
Dragi čitatelji "Vrbničkih vidika"!**

U godini 2000. od rođenja Kristovog, u godini Velikog jubileja kršćanstva, spominjemo se i 900. obljetnice prvog pisanog spomena grada Vrbnika. U toj prigodi rado upućujem ovo pozdravno slovo svim čitateljima "Vrbničkih vidika".

Ovaj za naš Vrbnik dvostruki jubilej podsjeća nas na naše korijene: duhovne i kulturne. Dvije tisuće godina od rođenja Gospodina našega Isusa Krista prikladan su povod okrenuti se dublje vjeri naših otaca koji su nam vjeru očuvali i predali sa zadaćom da i mi činimo tako. Poklad vjere neizmjerno je i najveće blago koje može posjedovati pojedinac, ali isto tako i jedan grad i čitav narod. Devetsto godina od spomena Vrbnika svjedoče pak o dugoj povijesti našega Grada, o njegovom životu, dragim nam običajima, tradiciji i kulturi.

Svaka je obljetnica povlašten trenutak da se vratimo svojim korijenima, da se na trenutak okrenemo unatrag i zahvalimo Bogu za sve što jesmo i za sve što smo primili. Ali jubileji nas stavlju i pred pitanje o budućnosti: kako dalje? Kako ostati na tragu Evangelja života, kojim su kročili naši stari? Kako sačuvati i prenijeti novim naraštajima bogatu povijesnu i kulturnu baštinu? Kako ne skrenuti s tog puta i ne izgubiti pravi smjer? Bogatstvo kulturne i duhovne tradicije nas obvezuje i nadahnjuje u novim traganjima i novim izazovima koje pred nas donosi novo vrijeme u osvitu trećeg tisućljeća. Što su nam korijeni dublji i čvršći to smo sigurniji i hrabriji.

S tim mislima, dragi moji sugrađani, čestitam Vam veliku obljetnicu našega lijepoga Vrbnika, smještenog na hrvatskom tlu kojemu pripada, na kamenoj hridi iznad mora, simbolu vjekovnog odolijevanja valovima nestalne povijesti. Naša himna: "Vrbniče nad morem, visoka planino" govori o gradu postojanom i čvrstom. Neka nam ostane otvoren životu, kao što je i sinje more s kojega je stoljećima primao i na kojem se oblikovao u europskoj kršćanskoj mediteranskoj uljudbi; neka nam ostane povezan sa svijetom ne samo morem, nego i životnim nitima onih koji iz njega potječu i koji ga ne zaboravljaju.

Sve Vas pozdravlja i blagoslivlja,

+ Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački

IVANJA 2000.

Štovani čitatelji,

Vrbnik obilježava svoj ulazak u pisanu povijest. Jubilej 900. proslavlja Vrbnik svoje trajanje kroz godine i stoljeća jer trebalo je živjeti u vremenima dobrim i preživjeti u vremenima teškim.

Dok pišemo uvodnik za ove naše Vrbničke vidike, obuzima nas ganuće i zahvalnost koju želimo iskazati Nebeskom Ocu na daru življjenja u ovome gradu časne prošlosti, blagostanjem obdarene sadašnjasti i neizvjesne budućnosti (a može li budućnost biti drugo nego neizvjesna?).

Vrbniče nad morem!

Gradilo te je mnogo, nama neznanih i malo znanih muževa i žena, očeva i majki. U

prigodi ovog svečanog Jubileja danas Vas sve spominjemo sa zahvalnošću, sve Vas koji ste učinili Vrbnik - Vrbnikom.

Sveti Ivane, zaštitniče našeg grada!

Pomogni nam da Vrbnik u budućnosti, kao što je bio u prošlosti, bude stablo koje će dobiti rodom rodit.

U ovom broju **900**-a raspisali smo se o raznim temama.

Htjeli smo, na primjer, zabilježiti razne oblike iskazivanja pobožnosti vrbničkog puka jer iskrena privrženost Crkvi, sinovska odanost Bogu i Majci Božjoj izražavala se je, kako nekad tako i danas, na razne načine.

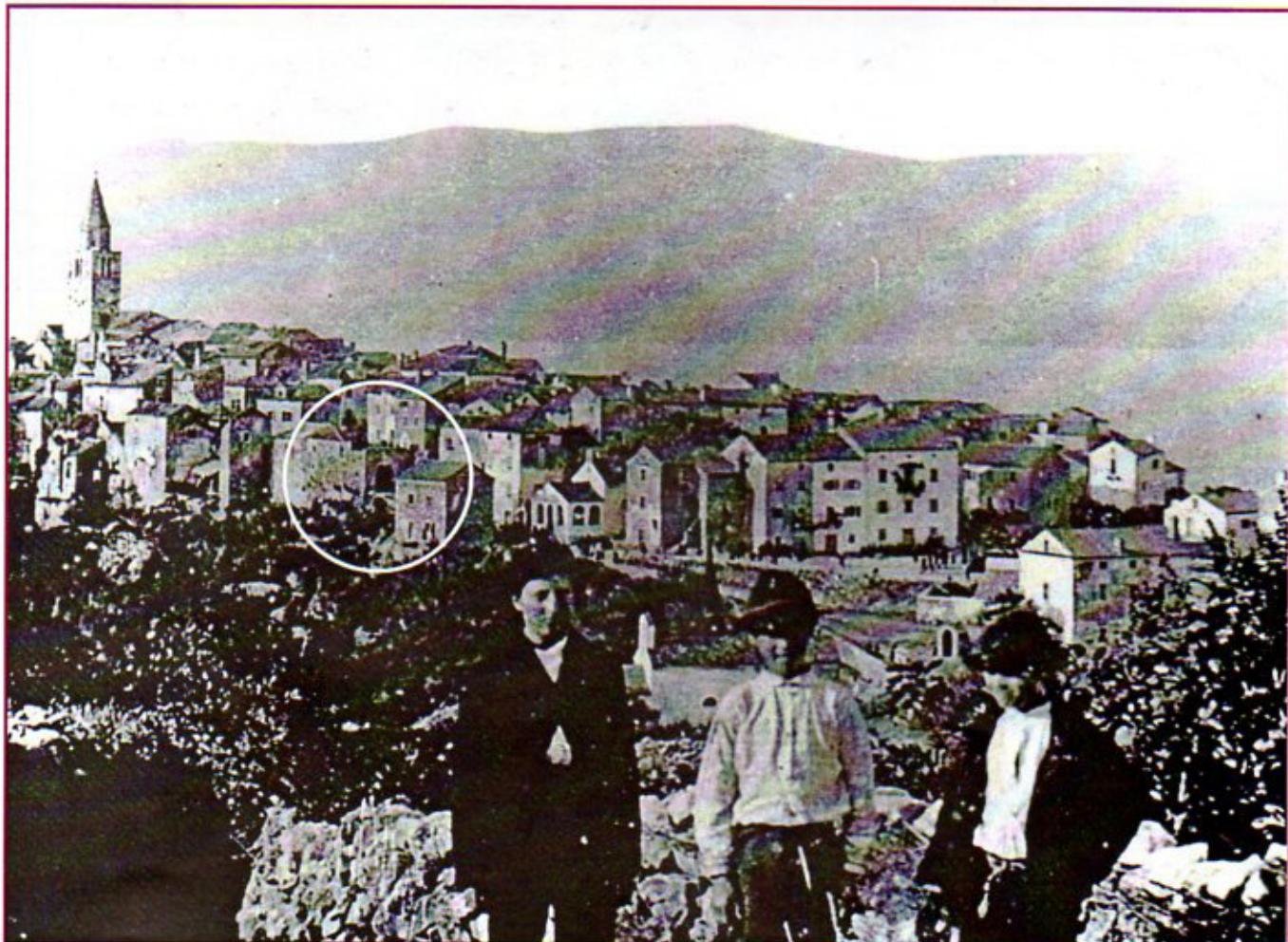
U prošlim Vrbničkim vidicima gospodarska tema kojom smo se bavili bilo je

vinogradarstvo. Sada smo naglasak stavili na ovčarstvo. Stada ovaca pasu po našim kuntradama od pradavnih vremena. I danas je ovčarstvo kod nas najvažnija sporedna djelatnost i vrlo česta tema muških razgovora. To je ujedno bila prilika da na stranicama **900**-a zabilježimo jedan dio bogate i zanimljive tradicije naših težaka i pastira.

Vas, naše čitatelje molimo za razumijevanje. Vrbnički vidici su poskupjeli. Htjeli smo za ovu svečanost "obući svečanije ruho", a primjetit ćete da smo povećali i broj stranica.

Svim čitateljima i suradnicima upućujemo iskrene čestitke za Ivanju u ovoj Jubilarnoj 2000. godini

Vaši urednici



Fotografija je snimljena krajem prošlog stoljeća. U kružiću su gradska vrata.

Novo vrijeme

Proslava Ivane ove godine ima izuzetno značenje. Svetkovinu našeg nebeskog zaštitnika, sv. Ivana Krstitelja, proslavljamo u Jubilejskoj godini, dvijetisucićoj od rođenja našega spasitelja Isusa Krista. Za Ivanju proslavljamo i devetstotu godišnjicu prvog pisanog spomena Vrbnika.

Zato za ovu Ivanju trebamo dopustiti da sv. Ivan snažnije i djelotvornije progovori našem srcu. Neka nam slavlje znači i odgovornost.

Pred vratima nam je novo stoljeće i novo tisućljeće. Sjetimo se sv. Ivana koji je od Boga bio izabran i poslan propovijedati svome narodu, ali i cijelom čovječanstvu, kojemu je pred vratima bilo novo vrijeme, nova era, novi svijet. To se novo vrijeme ostvarilo, ono je neugasiva bljesnula dolaskom Mesije, Krista, koga su stoljeća i pokoljenja očekivala. Ivanu je bilo povjerenio da narod pripravi kako bi bio spremjan za tu novinu.

Neka nam sv. Ivan pomogne da nam novo stoljeće i novo tisućljeće zaista bude novo vrijeme. A sva je novina u tome da Krist bude prisutan u našem životu, u našim mislima, riječima, djelima i međusobnim odnosima. Neka nam sv. Ivan pomogne da nas Krist ne prepusti samima sebi kako se ne bismo našli u situaciji izgubljenosti. Kada je čovjek prepušten sam sebi, onda postaje kao ono dijete

koje se igra nožem i ništa ne razumije te ne sluti opasnost dok se ne poreže, a kad se poreže krv teče. Ili se dijete igra vatrom ne sluteći kakva opasnost vreba. Koliko je domova progutala vatra jer su se djeca igrala vatrom?

Kada Krist prepusti nekoga njemu samome onda čovjek daje maha svom egoizmu, grli zablude, prihvata opijenosti svake vrste.

Prije nekog vremena, ne tako davna, uvjeravalo se ljudi, pa i u školi se tako učila, da je vjera opijum naroda, a Krist je običan mit. Kad je nešto opijum, tada treba od toga zazirati.

Sva sreća mnogi su se, usprkos svemu, "opijali" Duhom Svetim i učinili su i čine mnoga dobra. Nažalost mnogi su se obraćunali s tim "opijumom", da bi danas "moderne" generacije objeručke prihvatile svakojake, istinske opijenosti, počevši od lako do smrtonosnih droga koje razaraju pojedince, društvo i civilizaciju. Drogiranost je toliko prisutna da je to zabrinjavajuće za svaku zdravu pamet.

Gospodine Isuse, čovjek je bez tebe tako slab i izgubljen.

Vrbnik u svojoj devetstoljetnoj povijesti nije bio prepušten sam sebi, zato je i bio rasadište duha i duhovnih zvanja, kulture i znanosti. Bog ga nije ostavljao, a ni Vrbnik nije ostavljao Njega. Neka tako uvijek i ostane.

U taj nadi, i želji čestitam Ivanju svim Vrbenčanima kod

Radovan Toljanić

POSVEĆENJE

Kada prođu pored mene
kiše i snjegovi,
ulicom mojom kada prođu
- prateć me -
sva sunca i vjetrovi,
nad Vrbnikom
kada se razmile osnaženi oblaci
- prkoseći zvijezdam pred jutro -
stajat će na rubu usnulog žala
i čekati Tvoj povratak.

Kada me ne budu milovali
nježni prsti tuge
i kada prođu moji nemiri,
a bol bude daleko
poput radosti djetinjstva,
stajat će na mirnom žalu
i gledati.

**NEBU ĆE SE KRILIT
BIJELI GALEB OD KAMENA ...**

kuće i po svijetu. čestitam visoku obljetnicu, devetsto godina sigurnog postojanja sa željom da Vrbnik doživi još mnogo obljetnica i Ivana u miru, mladosti duha, kulturnog; gospodarskog i svekolikog napretka što će sigurno tako i. biti ako budu i u budućnosti Vrbenčani s Gospodinom čuvali ona što imaju, ako budu s Gospodinom gradili grad kojeg će On čuvati.

Župnik

Tiskanje ovog broja **VRBNIČKI VIDICI** pomogla je Primorsko - goranska Županija, Upravni odjel za društvene djelatnosti.

IMPRESUM

Vrbnički Vidici

Godina X
Broj 20, lipanj 2000.
Cijena 15 kuna
ISSN 1332-4624

Glavni urednik
Odgovorni urednik
Fotografije

Nakladnik
Sunakladnik

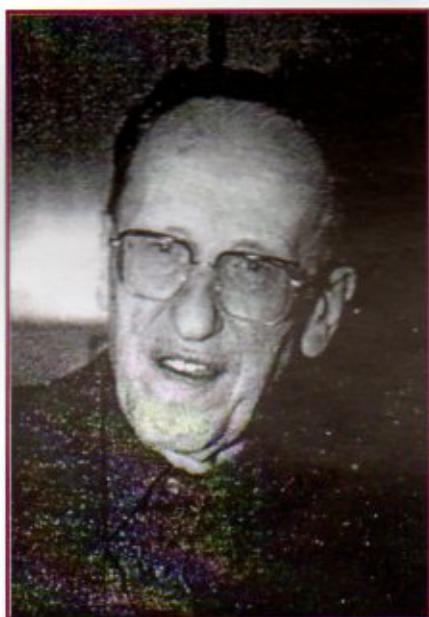
Marija Kraljić
Josip Kosić
Petar Trnajstić
Josip Kosić
Župni ured Vrbnik
Vrbničko kulturno
društvo "Frankopan"

Priprema
Tisak
Naslovna stranica:

Snimio:
Fotoliti:
Zadnja stranica:

Goran Pieše, dipl. ing.
M-Print, Krk, Paška 11
Dina Lenković:
"Vrata raja", ulje/platno
na kartonu
Luka Mjeda
Scaner-Studio Zagreb
Mario Lenković: sv. Ivan,
detalj oltara, Vrbnik

Tradicija - zajedništvo - razvoj



Prošloga sam svibnja mjeseca za VV razgovarala u Zagrebu, u župi sv. Blaža s prof. dr. Marijanom Valkovićem.

Koje Vam slike dolaze pred oči kada se sada sjetite Vrbnika svoga djetinjstva?

Opjica - tamo smo se kao djeca igrali. Zatim vrlo često, Dverca. Onaj pogled na otvoreno more. Ta slika - taj pogled uvijek me razvedruje. A treće - Crkva, kada su bile staroslavenske vičernje, osobito u Velikom tjednu. Interesantno da su nama djeci svećenici i sakristani davali staroslavenski vesperal da možemo s njima pjevati. I mi bi došli po pola sata ranije samo da dobijemo knjigu, jer ih nije bilo dovoljno.

Vaš Vas je put odveo dosta rano iz Vrbnika. Kako vidite međusoban odnos Vrbnika i velikih pojedinaca koje je Vrbnik iznjedrio?

Mislim da je Vrbnik, duh Vrbnika komunitaran. Tamo je sačuvan komunitarni stil života koji ima svojih prednosti i negativnosti. To je skoro predmo-

derni stil života, što ne mora biti u lošem smislu. To zajedništvo, jedno prožimanje u kojem utječe na vas ne samo najuža obitelj, nego i susjedi, rodbina i ostali svijet, sadašnjost ali i prošlost.

Kada je zajednica tako jaka može se dogoditi raskorak između same zajednice i pojedinca koji ima iza sebe neko drugo i drugačije iskustvo. Kolika je odgovornost da se to drugačije iskustvo prenese, a time nužno i modelira te mijenja identitet zajednice?

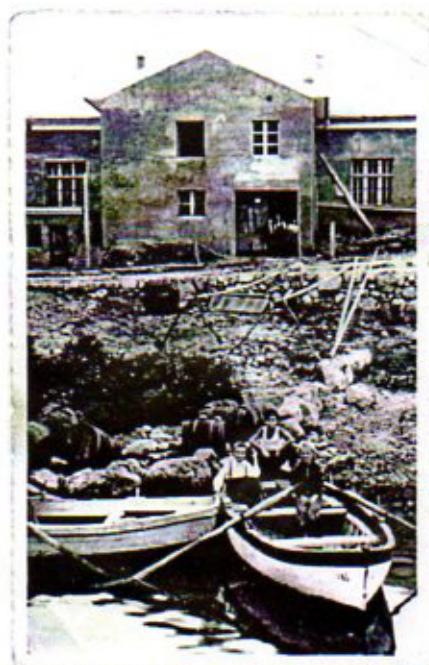
Svaka tradicija je dvosjekli mač. Ona može biti podrška, a može biti i kočnica ako prijeđe u formalizam, u održavanje forme bez sadržaja. Tu je uvijek prisutan proces čuvanja i inovacije. Teorijski kazano - u svakom društvu uvijek su dva procesa - jedan je proces čuvanja, odnosno tradicije koja ima svoje opravdane, ali mora postojati i proces inovacije. Nije dobro ako nedostaje jedan od tih dvaju procesa. Trebaju postojati oba: ne samo konzerviranje, ali niti sada izmišljanje nečega bez veze sa prošlošću. To se ne da do kraja precizirati. Tu je potreban dijalog - poštujući i kombinirajući jedno i drugo.

Kako Vi vidite tu ravnotežu u Vrbniku?

Ovisno na kojem području. Teško je to reći. Čini se da je u današnjim uvjetima teško da jedna takva sredina sačuva svoju tradiciju. To je bogatstvo i treba se oko toga potruditi. Vjerujem da trebamo Vrbenčane i prijatelje Vrbnika koji tu tradiciju osjećaju i nastoje je doista učiniti životnom za današnje i, po mogućnosti, buduće naraštaje.

Čak i na razini najseku-

larnije države, pogotovo na ovoj maloj razini potrebna je suradnja. Upućeni smo na dijalog. A pitanje tradicija u ekonomskom pogledu - što se tu dade, da li se tu dade još bolje i više... Konkretizacija je najteža. Koja privreda i koje grane bi se tu još dale... Vrbnik ima osim nas svećenika i drugih profila za suradnju i sugestije. Ljudi više ne mogu živjeti kao naši djedovi u onim skromnim prilikama. Danas su zahtjevi malo veći i život je skuplji i traži više. Treba to malo i modernizirati. A ako je moguće treba nastaviti tradiciju udruženosti i zadružarstva započetu negdje početkom stoljeća. Samo to je vrlo teško i zahtjevno, ali je potrebno da se tim stilom ide - jednim zajedničkim radom gdje cijelo mjesto sudjeluje, surađuje. Vjerujem da je to jedna teška ali potrebna hrana današnjeg života. Inače, da ne budemo individualisti u modernom stilu nastojmo te



Dječja igra je postala stvarnost, dječaci Ivan, Marijan i Josip isplovali su iz vrbničkog mandrića u svijet.

udruge kao što je to Kulturno društvo Frankopan ili pjevački zbor održati kao i svaki drugi oblik komunitarnog stila života.

Danas se ne može očekivati pomoć samo od države. Danas ima puno pokreta, inicijativa, organizacija. A Vrnik ima tu zadrugarsku tradiciju. Potrebna je lokomotiva ljudi koja će to velikodušno raditi bez naplate, jer rad na humanitarnom socijalnom i kulturnom području, npr. u ~~Q7Q7~~ ili pjevačkom zboru, volonterski je rad. Ali bez toga ne ide.

Prof. dr. Marijan Valković rođen je u Vrbniku 26. 11. 1927. od majke Margarete r. Lucetić i oca Antuna.

Doktorat iz teologije postigao je 1964. na Papinskom sveučilištu Gregoriana, a doktorat iz moralne teologije postigao je 1965. na "Accademia Alfonsiana" pri Lateranskom sveučilištu u Rimu.

Predavao je dogmatiku i povijest filozofije te moralnu teologiju i katehetiku na Visokoj Bogoslovnoj školi u Zadru od akad. god. 1964/65 do 1965/66. Bio je profesor moralne teologije i rektor na Visokoj Bogoslovnoj školi u Rijeci. 1974. g. imenovan je sveučilišnim docentom pri katedri

Ujedinjeni narodi su sljedeću godinu proglašili godinom volontarijata. Ne može društvo funkcionirati ako se sve očekuje samo od države ili zbog osobne koristi. Treba svatko pridonijeti koliko može i to dragovoljno, koliko je moguće.

Evo, recimo, naši Kapari. Ne samo kada mole, nego i kada nose na sprovodu, oni se žrtvuju; on bi išao u polje raditi, ali kada dođe sprovod... To je jedna tradicija - da se to održi u novim prilikama za današnje potrebe.

Vi ste se puno bavili pitanjima morala. Čini se da je u Vrbniku zanemaren ekološki moral. Upravo je ekološka s(a)vijest od velike važnosti za budućnost Vrbnika.

Da, to je točno. Možda čak ni mi svećenici još nismo dovoljno propovijedali i govorili o toj ekološkoj problematici. Toga treba biti svjestan. Čovjek danas narušava prirodnu ravnotežu, a time i sam sebe jer postoji veza između nas i prirode. Koliko je ta veza zorna - samo kad se

moralne teologije u Zagrebu, a 1992. g. izabran je za redovitog profesora.

Umirovljen je 1998. g. ali i dalje povremeno predaje na postdiplomskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Višegodišnji je član Vijeća za nauk vjere pri HBK-u.

Član je nekoliko teoloških društava i sudionik brojnih znanstvenih skupova u domovini i inozemstvu.

Sudjeluje redovito u pastoralnom radu Župe sv. Blaža u Zagrebu.

Autor je brojnih članaka u domaćim i inozemnim časopisima i zbornicima te autor i urednik nekoliko knjiga.

gleda taj naš Vrnik na onom brijezu, na onom kamenu, zvonik, kao da smo svi izrasli iz toga. Kad dođemo blizu, možda smo malo grubi kao one naše grote. Ali kad se gleda iz malo dalje perspektive onda to ima jednu svoju čar. Taj zvonik kao da pokazuje da sve to treba biti usmjereno prema nečemu gore. Bez toga Vrnika ne bi bilo.

Ipak, nameće se pitanje rubnih katolika. Oni se u Vrbniku nalaze na dvostrukoj margini: na margini Crkve i na

margini društva. Koliko su oni slobodni u tako tradicijskoj sredini i koliko to može dovesti do neke ispraznjene tradicije?

Naime, za Vrnik postoji ta opasnost zatvaranja, da se možda "strance" teško prihvata. Svaka zajednica mora poštovati slobodu svakoga čovjeka. Dokle on postupa po savjeti, treba ga respektirati.

Općenito, tamo gdje je to zajedništvo prilično sačuvano možda postoji problem zatvaranja - da se možda izgube kontakti s onim drugima. Jer svaka zajednica treba biti zajednica koja čuva svoj identitet, ali ne tako hermetički da se zatvori i da isključuje one druge, nego da bude otvorena prema onima koji dolaze. A oni drugi opet da poštuju vrednote koje ta zajednica čuva. Neke su vrednote apsolutne, ljudske, neke mogu biti relativne za taj kraj. Dok smo tu poštovati ćemo i te privremene vrednote. To je temeljno pitanje danas - naći nešto zajedničko.

Tko reprezentira taj Vrnik? Ili ako hoćemo vjerski, tko je taj pravi kršćanin - svi mi moramo biti skromni. Potreban je suživotne da relativiziramo, ali kao ljudi moramo nastojati ljudski cijeniti čovjeka. Dok čovjek postupa po svojoj savjeti treba ga respektirati.

Čini se da se danas na Vrbnik projicira nekakvo srednjo-vjekovlje, da ga se slikovno eksploratira. Kao da i sami Vrbenčani svjesno ili nesvesno odgovaraju na taj obrazac prezentirajući se na taj način. Vaša promišljanja u vezi s time i eventualni prijedlozi za proslavu obljetnice. Kako integrirati tu proslavu prošlosti i slavljenje sadašnjosti?

Potrebitno je da tradicija ne ostane samo prigodna, samo za neke svečanosti i prilike. Potrebni su češći zajednički susreti,

razgovori i raspravljanja pa i tribine o važnim pitanjima mjesnog života. Ti redoviti susreti djeluju više nego samo jedno predavanje. Treba održavati to kolektivno, ali oko pravih pitanja. Treba ljudi s vremena na vrijeme pozivati ako imaju interes za te civilne probleme. Onda, govorimo o ekonomiji.

Današnje je vrijeme izobrazbe. Vrbenčani su dali u prošlosti dosta školovanih ljudi. To je povuklo, utjecalo na razvoj Vrbnika. Ovaj je školovao onoga. Što možemo u Vrbniku učiniti na tom području da bismo bili na razini društva koje uči?

A mi smo imali čitaonicu; to je bio veliki napredak prije više od sto godina. Što se može u današnjim prilikama u tom stilu učiniti? Kako promicati kulturu naših ljudi? To će se kasnije osjetiti i na gospodarstvu.

Ako hoćemo jednu kreativnu, aktivnu sredinu treba vidjeti što se dade učiniti u kulturnom pogledu. A tu je potrebna suradnja. To je malo mjesto, a time i mali izbor ljudi - zato se moramo svi udružiti!

*U ime VOV-a srdačno
Vam zahvaljujem na razgovoru.*

Sa prof. dr. Marijanom Valkovićen ili, kako bi Vrbenčani s poštovanjen rekli, s "našin popon Marijanon" razgovarala je Matilda Braut.

Povlaštena generacija

Ugodini velikog kršćanskog jubileja 2000 godina rođenja Krista, svoj jubilej, 9 pisanih stoljeća započeo je grad Vrbnik zazivanjem imena Kristova na isti onaj način na koji je to učinio i slavni Dragoslav u svojoj darovnici pisanoj točno prije devet stoljeća.

Rijetke su generacije koje imaju sreću biti povlatene živjeti upravo u ovakovom povijesnom trenutku koji se k tomu još i zbiva na završetku jednog i početku drugog tisućljeća. Nema puno gradova koji se mogu pohvaliti devetstoljetnom pisanom povijesku. I to reći o toj povijesti, kako obuhvatiti bit vremena u njegovu vrtlogu ispunjenosti, u onom praiskonskom značenju vremeno-vanja.

Vrednovati poneki odsječak vremena u okviru više od jednog milenija, težak je i ponekad uzalud posao, pitanje je to koje se iznova ponavlja u trenucima kada se kroz euforiju kraja stoljeća zapravu događa svojevrsna sjeta za minulim spokojnim epohama, ali i žudnja za vječnoću i besmrtnošću.

Tko može sve prohujalo sažeti u jednu misao.

Možda je upravo ovo prigoda da sebi postavimo pitanje "Što to mi zapravo slavimo", da pokušamo prisjećanjem na minula vremena sagledati sadanjost i

usmjeriti svoj hod ka budućnosti.

Tradicionalna privrženost stanovnika ovog katela prirodi i zemlji iz koje vuče sokove potrebe za svoj materijalni boljšitak, rezultirala je osjećajem za očuvanjem prirodnog sklada i ravnoteže. U takvom ozračju čovjek se uždigao iznad materijalnog i svoju afirmaciju potražio u duhovnom.

Svaki tragalac za autohtonošću upravo će ovdje, u najsnažnijem obliku osjetiti sva ona znamenja starih kaštela, susresti će ih u arhitekturi, glagoljici, tradiciji i pobožnosti puka.

Cini se kao da je ovaj kamen krajolik izložen biri vremena već od prvog dana odlučio poželjeti dobrodošlicu i zaštitu svojim ljudima, ponudio im je da bude ugodno stanište već u samim počecima njegova naseljavanja. Tijek povijesti Vrbnika posut je listinama koje svjedoče o privlačnosti i odanosti tradiciji, a tradicija je ovdje vječna novost, događa se kao legitiman prijepor konzervativ-nog i progresivnog.

I ako je ovaj pejzaž to nas okružuje, more i polje, naša žila kucavica, ako su naše pisane riječi poput niske bisera, onda je naša vjera i duh snažno srce koje je žilavošću i mudrošću ljudskog genija proslavio cijeli grad uždigavši ga iznad provincijske prosječnosti na razine koje nam daju pravo već od svog postanka smatrati se dionicima europske kulture.

I to na kraju svima nama poželjeti prigodom ovog jubileja, da u naoj povjesnici novo tisućljeće uz stalnu prisutnost i zaštitu našeg velikog Sveca i zatitnika, upišemo još sjajnijim slovima, da ono bude bogatije, sretnije i etičnije, a bit će takvo ako to mi budemo htjeli.

Načelnica Općine Vrbnik
Marija Dujmović-Pavan, dipl. oec.



Pučka pobožnost

Duhovni život kršćanina je nešto bez čega nema kršćanske vjere niti vjernika kršćanina. On omogućuje čovjeku da se uzdigne iz puke tjelesnosti i da doživi duhovna iskustva.

Svoj duhovni život razvijamo vježbanjem svoga duha: odricanjem, djelima ljubavi i molitvom. Ove vježbe možemo uključiti u okvir liturgije, tj. događaja koji se odvijaju u zajedništvu ljudi koji su Duhom Božjim povezani, okupljeni na jednom mjestu, radi dobivanja plodova koje je ljudima omogućio Krist svojom mukom, smrću i uskrsnućem, a koji su neophodni za ulazak u život vječnosti, te radi proslave Boga. Sve se ovo događanje događa u zajedništvu ljudi s uskrslim Kristom, pa ova slavlja imaju snagu Kristove molitve. Crkva ova slavlja priznaje kao svoja autentična i specifična slavlja te nad njihovom ispravnošću bdiše svojim mandatom i određuje ih svojim autoritetom. Ovim su slavlјima zajamčeni milosni plodovi. U te događaje spadaju slavlja svih sakramenata, osobito euharistije, zatim slavlja posveta i blagoslova, poput monaškog posvećenja ili blagoslova zgrada i djelatnosti ljudi, te liturgija časova.



No vježbe duha mogu se odvijati i izvan okvira koji određuje liturgija, u okviru onoga što obično nazivamo pučkom pobožnošću. To su zapravo sva

svečanosti zahvale Bogu, zavjetovanja u određenim prilikama, pobožne vježbe kao što su: križni put, trostruka molitva pozdravljenja andeoskog, molitva litanija, krunica, procesije, trodnevnice, devetnice u čast svetih, postovi, duhovni pokreti i gibanja.

Pučka pobožnost nije u strogom smislu podložna autoritetu Crkve. Vrlo često je prepuštena savjesti i umnosti pojedinaca. To je razlog zašto uz svoju neprocjenjivu vrijednost krije u sebi i opasnost zastranjenja i krivovjerja. Povijest nam, nažalost, svjedoči i o tome.

Kad je pučka pobožnost zdrava onda je ona nezamjenjiva pomoć u duhovnom rastu i tako nadopuna liturgijskoj duhovnosti. Bez pučke pobožnosti, a to znači bez osobne meditacije, krunice i drugih oblika, ne bi bilo ni jedne Majke Terezije ili bilo kojeg velikana kršćanstva. Bez pučke pobožnosti liturgija ne nailazi na plodno tlo i otvorena vrata, pa nema ni pravog učinka.

Uz mudar odabir i razborito odmjeravanje, što će svaki pojedinac moći učiniti, ako je potrebno, uz pomoć svog duhovnog vođe ili ispovjednika, pučka pobožnost postaje uvjet plodnog života.

Ivan Milović

GELNECE

Va zapertoj pesti
mat
je stiskala
gelnece.

Četica za četicun
vera, jubav, terpjeni ...
Sveku četicu
naminila je za svoju dicu.

Matere više ni.
Ustali su gelnce.
I materine besedi su ustali:
- Dite moje, ne pozabi.

I ja denes govorin,
vera, jubav, terpjeni ...
- Dite moje, ne pozabi.

Marija Trinajstić-Božić
Travanj 2000.

ona duhovna nastojanja i molitve koje čovjek čini sam ili u zajedništvu s drugima, no bez izričitog jamstva crkvenog autoriteta. Tu spadaju npr. osobna molitva, meditacija, hodočašća u svetišta, slavljenje zaštitnika,



Pučka pobožnost - nekad i danas

Župa, seoski kaptol, u Vrbniku je vrlo star, kao što je star i sam Vrnik. Počeci kaptola nisu nam poznati, a svakako se župa Vrnik nalazi među onim župama koje su već u 11. stoljeću postojale u krčkoj biskupiji. Poput Dobrinja već 1100. godine ima svoj seoski kaptol, svoga plovana i svoju župnu crkvu. Za pobožnost jednog kaštela, za stvaranje, a kasnije i očuvanje običaja, zaslужni su svi popi, žakni, mežnjari i puk koji je redovito "slavio Boga", slušao Božju riječ pretočivši je u svoj jezik i napjeve bliske svom uhu. Vrnik je smatran "maticom glagoljice", najjačim središtem crkvenog djelovanja na Krku, pa ne čudi podatak o dvadeset i jednom danas živućem svećeniku.

Više ili manje pobožan puk okuplja se u Župskoj crkvi svete Marije od Uznesenja, ali i u oko dvadesetak crkvica i kapela, od kojih su neke danas i ruševine. Neke od kapelica uzdržavale su se od "desetina", ostavština, milostinje ...

Teško je iz današnje perspektive odrediti što je nekada bio obred redovne liturgije, a što je bila tzv. "pučka pobožnost" koja je ovisila o svakom pojedincu ili manjim grupicama različitih staleških skupina.

U što smo vjerovali nekada, a što smo sačuvali do danas ili odbacili kao nešto što nije u duhu današnjice?

Jesenski pljusak.
Sami smo Isus i ja
pod svodom crkve.

Radovan Toljanic

Osim "vele maše", jer za misu u drugo vrijeme trebalo je imati "dobar razlog", vičernje, ure ... puk se je okupljao i za druge prigode. Blagdani, smrt, pripadnost određenom staležu okupljali su ljude u procesijama i na molitvama. Procesije su bile dio liturgijskog obreda vezane za Veli petek, Tijelovo, Proševne, sv. Marka. One su predstavljale javno iskazivanje vjerskih osjećaja i onda kada se to nije smjelo. Procesija za Proševne odvijala se u tri dana (prvi dan do Place; drugi do Gospoje i nazad do Crikve, a treći do sv. Antona). Stari su ljudi govorili: "Ki ne dela proševne do smrti, delat će je po smrti." Drugi oblik "pučke pobožnosti", koji se je pomalo pretvorio u nešto drugo, bile su "devetnice". Devetnica se je molila devet dana u kuću i pokojnika, a sastojale su se od Krunice rane Isusove, Litanija, Zgelbina i "Svete duše ...".

Smrt kao dio života, bio je dobro organiziran obred. Važniju ulogu imao je mežnjar i dolazeći u kuću pokojnika, molio je Psaltir i organizirao sprovod. Rodbina je plaćajući "maše" treći, sedmi i trideseti dan davala sve ono što pokojniku pripada, a Kapare je nagradivila Pojubicom. Danas su kapari organiziran oblik onoga što možemo nazvati pobožnošću očitujući to u pomoći bližnjemu u najtežim životnim trenucima. Ono što je ostalo kao oblik pobožnosti među ženama je klanjanje Presvetomu Oltarskomu Sakramentu u obliku "ure klanjanja" koja se moli svake nedjelje i blagdana nakon "vičernje", a mole je članice bratovštine Vječnoga klanjanja. U knjižicama "naših bab" naći ćemo tridesetak prigodnih "ura"

Vrbenski nokturno

Nad Vrnikom
noćes plava mjesec
a mi va kući
molimo za mrtve

D. V. S.

za Božić, Uskrs, Veli petek, Majke Božje žalosne, za Domovinu, Došaće ..., a moli se "na kanet". Članice plaćaju članarinu od koje se plaća "maša" za svaku članicu kad umre. Nekada su postojale i Bratovštine sv. Antonu, Majki Božjoj Karmelskoj, Djevojačko društvo Srca Isusova, sv. Mikuli itd.

Ura počinje pripremnom molitvom, satom klanjanja, završnom molitvom, za duše u čistilištu, a za članicu i Zgelbin. Svaka je udruga imala i svoju "bandiru". Druga je ura svetog vječnog Ruzarija koja se molila jednom godišnje u određeno doba dana prema dogovorenom rasporedu. Takav se oblik pobožnosti širio od 1888. godine i prenosio se s osobe na osobu, obično sa matere na kćer kako se ne bi prekinula cijelodnevna molitva. Danas ne postoji takav točan raspored, ali neke žene mole "uru" pridržavajući se nekadašnjeg rasporeda.

Djevojačko društvo Srca Isusova podignulo je 1932. godine oltar u Crkvi. Oblici ponašanje ondašnjih i današnjih djevojaka doživio je promjene.

Nekada su djevojke nakon "vele maše" molile zlatnu krunicu i Litanije Srca Isusova, a "glavarica" i svake nedjelje dežurne "ravnateljice" primale su sv. Pričest i tu nediju nisu isle na tanec. Taj se je običaj zadržao do pedesetih godina. Djevojke su uređivale i oltare po crkvi.

Četiri puta godišnje "držali" su se "Kvatri" što je podrazumijevalo post i nemrs pred blagdan Svih svetih, za Veli petek, o Mihoj i pred Božić.

Svaki pojedinac osjeća svoju potrebu i njeguje svoj oblik pobožnosti davajući "zaveti". Tako su nedjeljom bile uobičajene šetnje do Gospoje, hodočašća na Košljun, na Gorici, Sužan ili Krasno. Ljudi su se utjecali svetu mu Antonu za izgubljene stvari i molili za neke svoje potrebe.

Kad je netko imao osobitih problema, odlazio je "na blagoslov", ali osobito svećeniku koji se zvao po nekom evandelistu. Na blagoslov su se vodila najčešće djeca. Danas se sve manje djece "nosi na blagoslov" iako imamo sve više problema s njima, pa se je takav oblik pobožnosti gotovo izgubio. Često molimo za dobar urod, mirno more, za mornare, za kišu ... utječemo se u molitvi za neku svoju potrebu. Želimo li izmoliti potpuni oprost, molit ćemo "molbenice" Majci Božjoj od Pompeja 8. svibnja i prve nedjelje listopada točno u podne pred slikom Pompejske Kraljice Presvetog Ružarija.

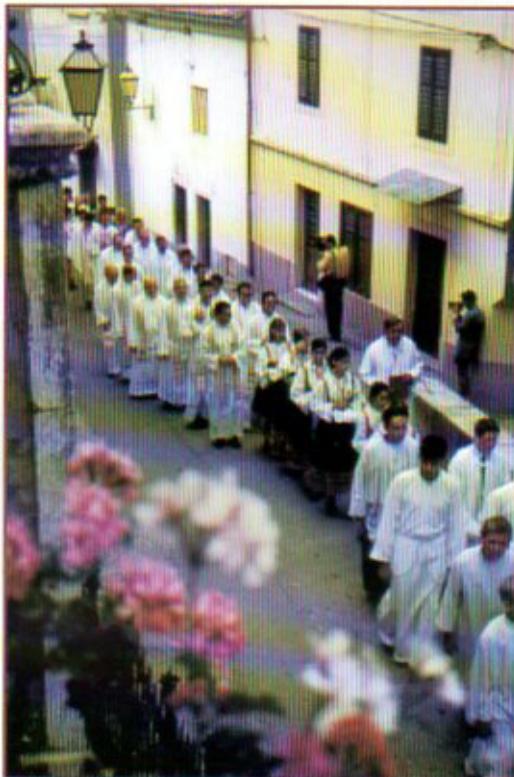
Vjerojatno današnji mladi mnoge molitve nisu nikada ni čuli, čini im se da nemaju vremena ni za "velu mašu", a onaj pučki kanet ne "ulazi" u naše uši. Mnoge su molitve zaboravljene ili ih se sjetimo samo kao običaj jer su izgubile negdašnji smisao. Nešto ćemo proglašiti i praznovjerjem, ali najmanje što možemo učiniti je da danas "spravimo babinu knjižicu kad ju najdemo

na komodini" jer što budemo stariji imat ćemo više vremena ili veću potrebu i za molitvom.

...

O Isuse Bože pravi
Pun blagoslov nam ostavi.
Neka vazda svitla zora
Bude sjati nam ozgora.
...

prof. Mira Katunar



Himan Verbniku

Darovnica slavnog Dragoslava pravja
da smo tu stavali pol Svetoga Mavra.
Devet stotin letec tu smo bivovali
a kad bože prije tu smo kapitali?

Bolest nas je teška va dol preselila
priko ognja živa skakat prisilila.
Gradić smo svoj drevni na sten nabandali
vetru silnon moru smo se kuntreštali.

Vokolo smo grada zidini gradili
da bi se od svega tujega branili,
more naše drago zalog i lipota
a poje nas hrani celoga života.

V judih kervca žlahtna, tepla, plemenita
va potomstvu našem korenji pustila
z mukun i poštenjen dicu su zgojili
i Verbnik su celi širon proslavili.

Verli su se muži va nejmu rajali
študijat hodeli, mudrost dobivali.
Brevijare svete oni su spravjali

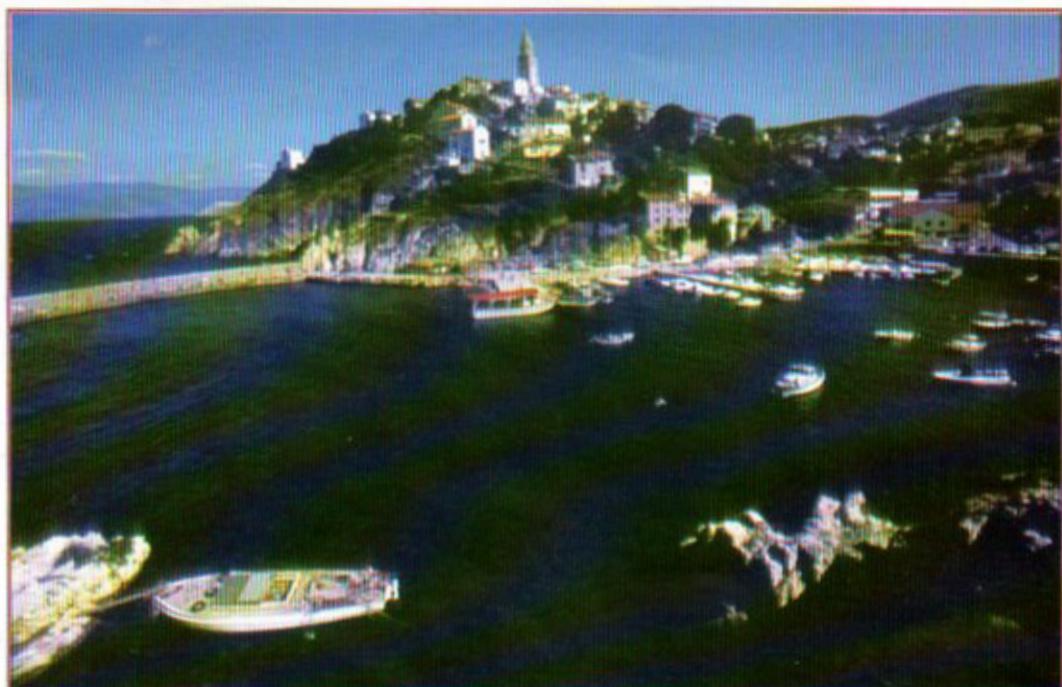
a judi pobožni Vesperal kantali.
Brodi drevni grade još stotini leta
i napriduj vazda neka svit te gjeda
vali lipo zibju po dno grada bela
a bura ti poje trajna, nina, nena ...

Marica Stašić Milić
1. 1. 2000. leta na čast 900 let
spominjana grada Verbnika

Dragi Vrbničani i prijatelji Vrbnika
iskrene čestitke prigodom blagdana sv. Ivana Krstitelja
i Dana Općine Vrbnik
te povodom devetstoljetnog jubileja našega grada
žele Vam

Pekara Vrbnik
Market Draga
Minimarket Supec
PZ Gospoja
Buffet Dubravka
Buffet Primorec
Mariška d.o.o.
Mesnica Vrbnik

Galerija Vrbnik
Vinarija Katunar
Restaurant Nada
VKD Frankopan
Vrbenka Vrbnik
VGA
PZ Vrbnik



Povodom devetstoljetnog jubileja grada Vrbnika te blagdana
sv. Ivana Krstitelja, Dana Općine Vrbnik
svim žiteljima Općine upućujemo čestitke

Primorsko - goranska Županija

Vrbniku za 900 let



Početkom mjeseca travnja Vrbničko kulturno društvo "Frankopan" održalo je pjesničko glazbenu večer i na taj se način uključilo u obilježavanje 900 obljetnice prvog pisanog spomena Vrbnika. U Baćinon dvoru (tako nazvanom po Bartolu Frankopanu iz XIV. st.) te su se nezaboravne večeri našli na okupu pjesnici, recitatori, glazbenici i ljubitelji lijepih riječi. Publici su se predstavili naši pjesnici koji su stalno nastanjeni u Vrbniku: Marica Stašić - Milić, Marina Valković i Radovan Toljanić, kao i oni koji žive izvan Vrbnika: Zora Volarić Perhat osobno, i samo svojim pjesmama dr. Vlasta Sindik - Pobor i Dinko Volarić Sučić te glazbenici Duško Perhat i Miljenko Valković. Pjevali su i recitirali stihove Ivan Lukarić, Katarina Kraljić, Ivana Gršković i Marija Božić. Program je vodila, predstavljala pjesnike i razgovarala s njima prof. Mirela Sparožić. Gost večeri bio je poznati čakavski pjesnik Nikola Kraljić. Na početku prisutne je pozdravila predsjednica Društva "Frankopan" koja je govorila o pjesničkoj tradiciji Vrbnika koja živi u narodnim pjesmama, koju

njeguju pučki pjesnici XIX. st. i na kojoj su se razvili dr. Mate Dvorničić za kojeg je Zvane Črnja napisao da je autor jedne od najsuptilnijih čakavskih pjesama "Moja zemja" te jedna žena Marija Sindik. Oboje su živjeli i stvarali u prvoj polovici XX. st. i oboje su ušli u antologije čakavskih pjesama. Da pjesnička tradicija Vrbnika živi i danas svjedoči ova večer.

Za uspomenu na ovu svečanost pjesničke riječi tiskan je i prigodni plakat kojeg su prisutni ponijeli svojim kućama. Na njemu su otisnuti stihovi naših pjesnika. Sve njih povezuje zavičaj u kojem su nikli. Lijepo je rekla prof. Mirela Sparožić: - Oni doista pripadaju vrbničkom kulturnom miljeu, samim tim što su izrasli iz ove zemlje, iz ove stijene koja ih cijelog života nadahnjuje i kojoj ostaju vjerni.

...

Dogodilo se je tako da je upravo pjesma učinila Vrbnik poznatim, poznatim nadaleko. Stali su k njemu dolaziti posjetitelji, umjetnici, turisti... Dolaze uporno iz godine u godinu autobusima, brodićima... Ostaju zadivljeni onim nečim posebnim čime zrači ovaj prostor, a ja to jer

Žalostna divojka

Ustal sam se jedno jutro,

Rano sprid zore;

Sritijo sam divočicu,

Z vrta šetajuć.

V jenoj ruki nosi grozje,

V drugoj ruzmarin.

- Podaj mi ti, divočice,

Kitu ruzmarin!

- Hodi s Bogom, mlad junače,

Jer sam žalosna.

Sinoć su me zaručili,

Ki mi srcu ni

- Muč, promuči, divočko,

On ti bogat je:

Slebra ima, zlata,

Da mu broja ni.

- Ča će slebro, ča će zlato,

Kad mi srcu ni?

Volila bim gola, naga,

Da mi srcu je,

I uboga siromaha,

da me voja je.

(narodna)

nemam druge riječi nazivam skladom. I nije slučajno što naši pjesnici večeras odaju počast svome gradu. Baš zato što volimo naš Vrbnik, sjetimo se večeras one rečenice dr. Dinka Trinajstića: "ali nadošla druga vremena...." Druga vremena za naš Vrbnik. Možda danas više nego ikad prije Vrbnik treba svoje pjesnike da osjete njegovu dušu da stihom brane njegovu krhku ljepotu, da tragom ne nestane. Jer ovdje će uvijek biti ljudi ovoliko ili onoliko, manje ili više. Gospodarstvo će imati svojih uspona i padova ali ako oduzmemmo Vrbniku ono što ga čini posebnim, ako razorimo njegovu ljepotu, a danas je to čas posla, prije nego li bude kasno - stanimo i zapitajmo se: Hoće li i u budućnosti ovaj naš grad zrcaliti ljepotom koja osvaja, koja privlači, bez koje više ne bi bio to što jest - Vrbnik?

M. Kraljić

BRATOVŠTINE

Obratovštinama na otoku Krku pisalo se vrlo malo i to uglavnom informativno i fragmentarno. Jedini ozbiljniji pokušaj da o tome kaže nešto više, da taj fenomen istraži kroz arhiviranu i dostupnu dokumentaciju ostvario je vrsni poznavatelj povijesti i naših narodnih običaja pokojni vrbnički svećenik msgr. Mihovil Bolonić, o kome se tako nezasluženo šuti, tj. ne govori. Ja ču se, uz njegovu pomoć koju mi je posredno, preko svoje knjige "Bratovština Sv. Ivana Krstitelja, Kapari i druge bratovštine na otoku Krku", i ne znajući dao, osvrnuti na naše bratovštine obzirom da je to bio naslov i moje diplomske radnje.

Prema crkvenom pravu bratovštine su vjerske udruge sastavljene od vjernika, uglavnom svjetovnjaka, propisno osnovane i ustrojene sa svrhom promicanja javnog bogoštoblja i kulta pojedinih svetaca ili vjerskih otajstava, kao i ljubavi prema bližnjem.

Svaka od njih imala je svojeg sveca zaštitnika (patrona). Redovito su imale svoje crkve ili kapele posvećene svetu ili otajstvu vjere pod čijom se zaštitom nalazile. Ovakve bratovštine valja razlikovati od onih koje su bile udruge obrtnika npr. ribara, zlatara, trgovaca tzv. kongregacije a kod kojih kod nas nije bilo toliko koliko u Dubrovniku ili Zadru.

Za bratovštine su postojali i razni nazivi: brašćine, bratimstva, bratja, bratimi ili latinska imena: fraternitas, sodalitas, confraternitas i slično. Ovakve udruge laika u crkvi javljaju se već u početku kršćanstva kada prvog kršćanskog mučenika sv. Stjepana pokapaju "pobožni ljudi . . i prirediše za njim veliku posmrtnu žalost."



Bratovštine su nam poznate tek od 12. st. a razlozi njihovog osnivanja, posebno u Italiji, leže u osnivanju novih redova (franjevci, karmelićani, dominikanci).

Bratovštinski život našao je odjeka i u hrvatskim Krajevima i to već početkom 13. st. kada one postoje u svim većim dalmatinskim gradovima, ali i na otoku Krku, a vezane su uz pojavu djelovanja bićevelačkog pokreta u Italiji.

Tako i naše brašćine nose oznake bratovština bićevelaca, posebno one najstarije: krčka



bratovština sv. Ivana "dei Battudi" (bićevelaca) iz 1262., bratovština sv. Marije bićevelaca kod katedrale u Krku (1305.), brašćina sv. Ivana Krstitelja u Vrbniku (1323.) i ona sv. Jakova u Dobrinju (1380.). U sljedećim stoljećima nastajalo je na desetke bratovština po svim našim župama sve do ukidanja bratovština 1811. godine kada su jedine poštene od francuskih vlasti bile bratovštine Presvetog Sakramenta i brašćine za pomoć dušama u čistilištu ili "od duš". Kod osnivanja bratovština crkva je tražila pisani dokument u kojoj su trebale biti propisane dužnosti bratima, različiti propisi i obvezne Brašćinom, na godinu dana, upravlja gastald, čiji je položaj vrlo častan, a s čijim se odabirom moraju složiti svi bratimi.

Prihodi brašćina bili su raznovrsni: od upisnine, od darova i oporučnih zapisa pobožnih i inih ljudi, od najma i prodaje nekretnina i životinja, te od kamata posuđenog novca (tzv. "posujilnice" davale su u zajam novac uz godišnju kamatu od 6%).

"Pušćan brašćini sv. Marije Vele jednu kravu s telcen, a da se ima moje telo pokopat meju korami." (iz tištamenta Bartola Polonija iz 1638.)

Njihovi rashodi išli su na održavanje vlastite crkve, kapele ili oltara, na mise, na plaćanje gastalda i pisara, na priređivanje godišnjeg ručka, dijeljenje milostinje, pomoć siromasima, ponekad i plaćanje učitelja u školi (u Krku).

Bratovštine su se razlikovale i po članstvu. U nekim su članovi bili samo svećenici, u drugima samo plemići, neke su pak bile samo za pučane, a druge i za pučanke. Pojedine brašćine razlikovale su se i po boji svojih haljina kao i po svojim zastavama (bandirama) na kojima su se

isticali njihovi emblemi s likovima svetaca patrona. Takve zastave naručivane su u mlecima i bile su vrlo skupe.

Brašćine su zaslužne i za pučko duhovno pjesništvo tzv. poeziju lauda (pohvale), duhovne pjesme koje su doskora braća recitirala u dijalogu, dok se nije iz njih razvila i prava crkvena drama.

Tako još i danas vrbnički kapari pjevaju na Veliki Petak pred Božjuim grobom pjesmu Božji plač, a kod Pojubice iza sprovoda pjevaju O Gospoje Sveta Marije.

Nekada jaka i ugledna bratovština svetog Ivana Krstiteљa u Vrbniku živi i danas u bratovštini pod imenom Kapari, tako nazvanih po bijelim haljinama od domaćeg sukna s kapom, kapučom. Glavni je zadatak današnjih kapara sudjelovati u crkvenim procesijama i na Pojubici (nazvanoj po tome što su svi stariji bratimi kod primanja novoga u brašćinu cjlivali, ljubili mladoga bratima i pjevali: "O kol krasno i kol blago jest bratiji žiti v kupi"), te da nose pokojnike u crkvu gratis et amore.

Ova najstarija, najbrojnija i najbogatija bratovština koju je osnovao pop Damjan nekada je imala dvovrsnu braću: onu od pobožnosti i "bratiju vladaoce"

kapare (njih šesnaest), a danas ova bratovština broji ukupno 26 članova. Od mnoštva bratovština na otoku Krku, pa tako i u Vrbniku (npr. sv. Mendalini, sv. Marije, sv. Antona, sv. Mikuli, od Karmena i mnogih drugih) osim kapara ostale su jo samo Bratovštine Presvetog Sakramenta (tj. Vječnog klanjanja) i u nekim otočkim župama "od duš". U Vrbniku postoji, istina, samo na papiru, i bratovština sv. Antona, koja je u prošlosti bila donirana od obitelji bez djece koje su toj bratovštini ostavljale svoje kuće i imanja. Prema sjećanju nekih Vrbenčana, kapelica bratovštine sv. Mikuli, koja se nalazila "na dnu briga", prodana je kao i ostale nekretnine te bratovštine da bi se kupila plovana tij. sadašnji župni dvor.

Da bi se sačuvali i ovi drevni običaji koji u Vrbniku žive kontinuirano 677 godina (kapari) potrebno ih je ponovo obnoviti, pomladiti, kao što je to 1968. godine učinjeno na inicijativu tadašnjeg vrbničkog župnika Ivana Kirničića. Jer samo kroz očuvanje kulturne baštine, kroz njezin sadašnji život, Vrbnik je spremam suočiti se sa danas i sutra i zajedno sa drugima ući u 21. stoljeće.

prof. Mirela Sparožić
Fotografije: Petar Trinajstić

"Pušćan Lucki Pešici moju suknju čarnu vsakidanju i jednu stomanju, da posti za me jenu korizmu." (Iz tištamenta Urse, ženi Jurja Fugošića od 1640.)



KAPARI

Bele suknene tiniki
a kapučon,
na prsih i škini
čevjeni križ
vrbenskih su Kapari
sviti.

Stotini let
na svojih su ramenih
mrtve nosili,
ze svićami
po vrbenskih kuntradah
i putih hodeli
i nikad rekli
da su se strudili.

Na pojubicah
za mrtvimi molili,
s kolačen se častili.
Na Veli petek
pred Božjin grobon
kantali Božji plač,
prošćeni Boga prosili.

Svetoga Ivana
oduvič su častili,
kapelu mu zgradili
- vrbenski Kapari,
od davnini do danes
vela procesija muži
milostiva srca.

Zora Volarić - Perhat



OD RUNA DO RUHA

Poć je za ovce!

Na otoku Krku ovčarstvo je bilo razvijeno još od pradavnih vremena. Na području vrbničke općine ono je i danas važno, ali je ipak sporedna djelatnost.

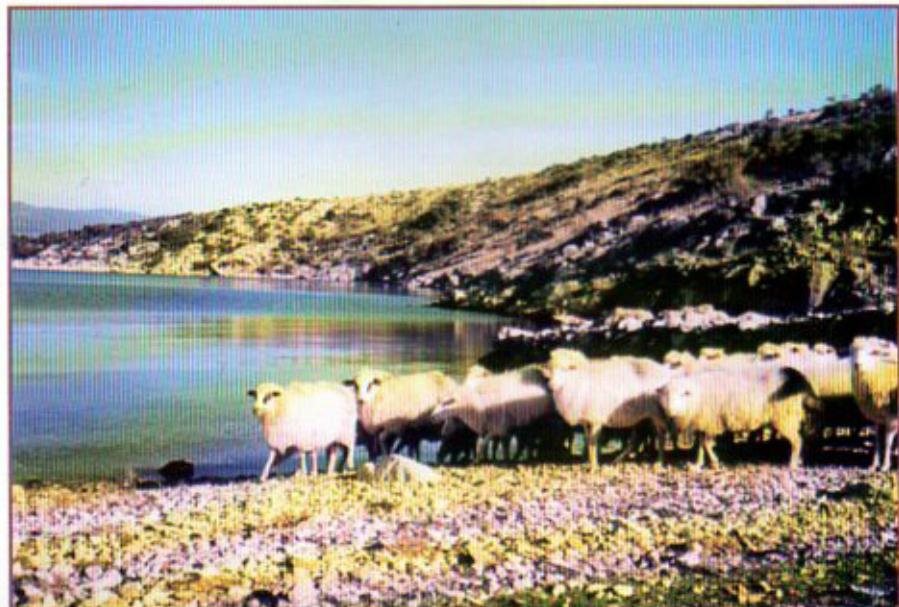
Danas spominjemo samo ovčarstvo jer krupna stoka (goveda) nestaju već 50-tih godina kad se gospodarske prilike mijenjaju i dolazi do masovnog napuštanja zemlje, odlaska u grad i zapošljavanja.

A, ipak, ovce su preživjele i nadživjele: gospodarski razvoj koji se kreće u pravcu industrijalizacije, tehnološki razvoj koji na tržište baca umjetna vlakna kemijskog podrijetla - sintetiku jeftinu i lako održivu, hirovitu modu koja vunu učini preko noći suvišnom. Ovce mirno kao nekad pasu i danas po komunadama i drmunima, sve se to njih ne tiče. Danas kad je narasla potreba za zdravom hranom ovcama je osigurana sigurna budućnost u trećem tisućljeću, a stočarima dobra zarada.

Svih ovih devet stoljeća (naravno i prethodnih) ovca je vrbnički puk hranila, oblačila i obuvala. Onima kojima to nije bilo dosta, a takvima je, hvala Bogu, ovaj grad obilovalo u svim naraštajima, pružala je fini, dugovječni materijal - pergamenu po kojem su marljive ruke "žaknića" kao i ikonu "popova glagaljaša" ispisivale svete molitve, prepisivale liturgijske tekstove i oslikavale pismena da bi utazili potrebu za duševnom hranom, ali i da bi stvorili nešto lijepo, ne samo korisno, ugodno srcu i oku.

Pašića

Po prostranom kamenjaru



vrbničke općine - komunadama, po napuštenim vinogradima i maslinicima i travom obraslim drmunima, ljeti i zimi pasu stada ovaca. Ništa nije prepusteno stihiji; pasnjaci ograđeni gromaćom imaju svaga vlasnika i ime. Imena su neobična. Najčešće ne možemo dokučiti njihovo značenje. Dugovječne su to riječi, nadživjele Ilire, Grke i Mlečane. Nadživjele su svoje tvorce. Tvrdo su se zalijepile za ovaj kraj i ne daju se. Evo, samo da nabrojim nekoliko njih: Albeče, Karbarus, Kerminjak, Kričevni, Panosice, Požidin, Okoreja, Lešćatni Vardice... Kad su ovaj kraj naselili stari Hrvati, naši preci, ni oni se nisu držali po strani. Neke su nazive usvojili, ke izmjenili, a neke nove iskovali.

Ovce sveudilj neumorno pasu i pronalaze travke što život znače među oštrim kamenjem krasa i gozbe se kratkotrajno u sjeni hrastova ogromačeh dermuna.

U mjesecu svibnju i lipnju na ovim prostorima procvate na tisuće i tisuće busena kuša i magriža. Zrak e tad ispunjen divljim i opojnim mirisom tek rascvjetalih cvjetova a cijeli krajolik izgleda kao prostrani sag

prekriven madrim, ljubičastim i žutim tkanjem.

Tko bi rekao da u ovom carstvu kamena, divljih trava, oštrog sikača i blejanja ovaca važe tisućljetna pravila ponašanja. Najvećma se odnose na pastire i ovce, ali odnosila su se i na gospodara stana. Neka e propisivala država, a nekaje samo uvažavala, za većinu njih nitko nije znao, ni tko ih je ni kada propisao. Jedan je propis 1456. g. za vladanja kneza Ivana Frankopana uvršten u Vrbnički statut i naredeno je da postane trajni pravni običaj. Evo o čemu je riječ. Ako Baščanin ili Vrbničanin uhvate na svome živinu onog drugog ne smije se uzeti pravdu u svoje ruke već štetu prijaviti sucima u svom gradu, koji dokazanu štetu procjenjuju i naplaćuju. Da bi propis saživio određena je globa koju će platiti onaj kome bi palo na pamet da zakolje životinju koju je uhvatio na svome ili joj promijenio "zlameni". Vladavini prava strano je samovoljno, nasilno ponašanje pojedinca. Kako tu samovolju suzbiti, obuzdati? Iskustvo pokazalo daje najdjelotvornije bilo prema takvima primijeniti obrazac ponašanja

sadržan u uzrečici: - Naučit će se pameti kad ga opale po žepu. Kako nekad, tako i danas.

Na stanu

Stan je veni, delgo od kuće, a udelan je od mošuni, kolnice, jare i kuće. Va toj kući je ognjišće. Veći del ima guvno i stožišće. Stan ima i dvor. Sveki stan se zove po pajizu, va kon je: Dubni, Okoreja, Karbarus, Smihovili i tako deje. Na svekon stanu pestiri su imeli stolčić tronožec. Va njen ni smelo bit zabjen čavel. Zač je to tako moralno bit znali su samo pestiri.

U toplim ljetnim noćima "bava s mora" nosila je ugodnu svježinu i raznosila djevojačke čežnje od jednog do drugog pastirskog stana koji su bili razasuti po vrbničkom kufinu. Vrbnička mladost pestiri i junaci, a vrlo često i gospodari od stana i danju i noću boravili su "po venu". Sir, skuta, surotva, sve se je "delalo na licu mesta". U noćima kad su zvijezde najbliže zemlji predivne djevojke raspuštenih plavih kosa primicale su se pastirima, čas bi bile nadohvat ruke, a onda nestajale iz visokih gromača. Njihova je pjesma dugo odzvanjala u srcima zaspalih mladića ...



oj jaj nina nena
rekla da će bit moja
ta divojka mlada...

Trebalo je mlade usijane glave rashladiti, oni nisu vidjeli ono što su primjetili mudri starci, koje nije zavarala sjajna mjesec ina ni vilinska pjesma. mladih djevojaka. - Če niste videli da imaju na nogah kopita, nisu to divojki ta su vili. Ne smite njin prit blizu. Začarali bi vas... Pastirima stado ovaca nikad nije predstavljalo veću ili manju masu sličnih ili skoro istovjetnih jedinki. Ne, ne, skoro je svaka ovca imala svoje ime. Ono je najčešće ovisilo o nekom obilježju,

pa je ovca bila:

mrkuja,
koloka, kolokasta, koločica

čufka
roguja, rogujica
bilka, bilčica
mulasta, siva šara
margara - ovca koj krepa jančić
Praz je mogel bit:
mulan - ako je bez rogi
kvartin - ako ima četvore rogi
Prema starosti:
nuklić, nuklica
nazimek, nazimica
sirotić kad ovca krepa pejančić ostane sam.
požnjak jančić ki se udela po Jurjevi

Kad pestiri tanec zatancaju ...

Pastiri su imali dvije velike fešte kad se je "tancalo, dobro jalo i lipo zabavljalo z jednun besedun pirovalo":

Prvi put oko Duhova kad se strižu ovce. To je bio drugi strig. Sve se je događalo na stanu i na taj su dan pastiri stvarno bili glavnici. Sve se se odvijalo po tko zna kada utvrđenom redu. Najprije bi pastiri obavili strig. Na taj su dan i duhovni pastiri bili sa svojim stadom pa je sljedio blagoslov stada. Za blagoslov, pop bi bio nagrađen jednim runom. Sad bi sljedilo ono što su





pastiri priželjkivali tijekom cijele godine. Pastirskim stanim u pohode su dole djevojke i žene i ne praznih ruku već s pogaćama i lazanjama. Taj dan one nisu imale više nikakvog posla. Pripremanje gozbe pastiri su uzeli u svoje ruke. Posjedale u hladu, žene i djevojke osjećale su se kao kraljice. Pred njihovim očima okretni su mladići pripremali hranu - sve same poslatice. Petris je u svojim Uspomenama pažljivo zapisao cijeli jelovnik, ništa ovdje nije izmišljeno, pa evo kako je to izgledalo. Tek ostrižene ovce odmah se pomuzu (trebat će mlijeko za lezanje).

Kuha se janjeća juha, lezanje se najprije kuhaju u juhi, a onda se pomiješaju sa svježim ovčjim mlijekom. Na zemlju žene bi rasprostrle stolnjake i počelo bi blagovanje. Dakle, jelovnik je izgledao ovako:

lezanje na mliku
kuhana jančevina
džigerica - tripice
pečena janjetina
svježi sir ili skuta po želji
(friški sir ili skuta po voji)

Blagovalo se je sjedeći na tlu. Na zemlju žene bi rasprostrle stolnjake i baš na ovoj činjenici da se je jelo sjedeći na tlu inzistira Petris i izričito navodi po običaju "starih patrijarhov". Onda se je veselo, kantalo i tancalo. Soplo se je va mišnjice i va vidulice, va

sopeli i va brinkavice. Z jednun besedun - pirovalo se je po pestirsku ...

Druga velika "pestirska fešta" odvijala se je u gradu - na placi. To je navodi Petris: "bil razgon ki se je deržal prvu nediju po Petrovi. Na Razgon se hita toka ili se ždrabje, koga dopade perva paša, koga druga, treta i tako dalje, i po istom redu se nasliduje za celo leto, tj. do Petrovi. Na razgon se je tancalo na Placi, i staro i mlado, i bravari i pastiri, i bravarice i pastirice. Sam on ide k živini koga je perva paša dopala."

Pastiri više ne noće po pašnjacima i pastirske stani, kao i sve drugo što se ne koristi, pomalo propada. U današnje vrijeme ovaca ima više nego prije. Rijetko se u kojem domaćinstvu radi sir. Vuna se

Na Tohoraju

Jeden čovik šel je na Tohoraj za ovce. Jizdi na osliću i sveko toliko ga podbode i sprotu ga kara: - Zu Moro, zu, celu noć si počival, a sad se vlčeš, protegni nogi...zu.. Češ se meknut...

Sence je već počelo teplit kad je pasal lokvu Tohorajčicu.

- Če je ono pod hrastićen, gjeda Ive i kad je prišel bliže obličil je jednu lipu mlađu divojku. Nagnjena na hrastić spi. Lipa je kot vila, pomislel je Ive, (a to je bila zaspravne vila). Jušto joj je sence bilo osvitlelo obraz. Ive je zel kosirić, otkinul jednu kitu i slažno ju položil da divojki bude glava va hladu.

Šel je Ivan naprid, al nikako čudo veseliji.

Kad je Ive poredil če je bil namislel, vraća se on po onen iston putu.nazad.

Na iston mestu kadi ju je ostavil, sidi ona ista divojka. Lipo se je nasmela kuntra Ivanu pe mu je rekla: - Če ne, ti si mi, jutros udelal hlad? Ive je ostal

malo inkantan, zakimal je potvrđno z glavun: -Da, sen, rekje je.

- Za to ču ja sad tebe nagradit, rekla je vila. -Samol mi moraš najprije reć, če želiš da ti darujen? Češ hodeće, ležeće, ili brojeće? Ive je malo promislel, ni znal če će, pe bubne: Hodeće.

-Dobro, evo ti sopelica, sopi pomalo i hodi naprid, ali ne smiš se nazad okrenut dok ne prideš doma. Si me razumel? Vila se je nasmela dok mu je davala sopelicu.

Zeme Ive sopelicu, podbode oslića i počne sost. Kako je zasopel, tako je počelo blijeni ovac. On gre naprid, blijeni je sve jače. - Ovo ovce gredu za menun, pomislel je i če se ni šel obrnut. Va ton času domislel se je če mu je vila rekla, al već je bilo kesno. Blijeni je prestalo, ovac je nestalo, a ovca ka je jušto hodela z loki ven preobličila se je va kamik. Ive je glboko zdehnul.

Doma je prenesel samo sopelicu.

Pravjal Ive Parčić svojim vnukom (umro 1933.)

striže jer se mora ali se ostavi često "za gromačun" jer nema potražnje za njom. Pastiri nisu samo pastiri već su malo pastiri i malo vinogradari, ili malo pastiri i malo električari, ili bravari ili ugostitelji...

Od velike žurbe ne stignu svoje stado ni dobro pogledati, a kamoli uživati u tom pitomu blagu.

- Premeknuli smo danes ovce. Prišel mi je sin z auton skoro do drmuna, sve oće da poredimo berzo, berzo, zač da već dvi ure kesni na niki drugi posel. Denes se mora hitat na sve bandi da bi čovik živel i imel sve če mu rabi. Takovo je vrime prišlo, pravja mi moj sused. Ja haban i potvrdjivan z glavun: Da, tako je. Onda mi je skroz glavu pasalo, če se isto reče samo va drugoj priliki: Svega iman, a sve mi fali. I sad će?

Počini nevesto, sedi za grebeni

Jednom ostrižena vuna uglavnom je postajala ženska briga. Slijedilo je čitav niz aktivnosti čisto fizičkih, napornih ali i kreativnih da bi se došlo do svih onih odjevnih predmeta koje su članovi jedne obitelji trebali kroz godinu zimi - ljeti. Svojski je trebalo zapeti da se sav taj posao obavi. Postupak za dobivanje finog prediva odvijao se je u nekoliko faz.

Najprije se velna mora oprati da bi se očistila od serini
Onda se na grabuncah ščešre
Pe se na grebenih zmiče.
Sad rabi velnu prest.
Zato dajte kudijicu na preslicu,
preslicu v njedra , vreteno v ruki i zavraćajte.
Još rabi udelat klupka
I prvi del posla je gotov.

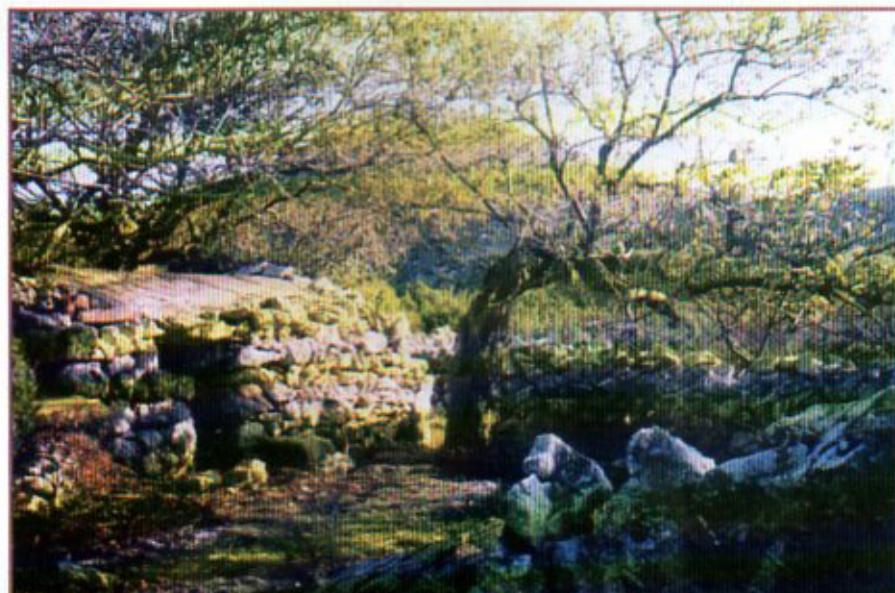
Dobiveno predivo nosilo se je tkalicama jer nisu sva domaćinstva imala krosna ili tkalačke stani koje su tkale bedenu ili sukno od koje se je izradivala muška i ženska, kako svagdašnja tako i blagdanska nošnja.

Najviše posla bilo je oko "kotig". Trebalо je janjeću kožicу obraditi i sašiti finim jedva vidljivim bodom, a za to je trebalo puno strpljivosti i vještine. Zadnja Vrbenka koja je izradivala kotigi bila je Kate Parčica, zvali su je Kotižarica. Bila je to moja prababa. U izradi kotiga pomagao joj je i muž preped Ive Parčić kad bi "z veni prišel doma". Od njega su potekle mnoge priče - štroligo o vilama i maličićima, koje je pripovijedao svojim unukama. Vila s Tohoraja jednaje od njih i ostat će zabilježena na stranicama naših Vrbničkih vidika.

Uglavnom, tako je to trajalo sve do sredine XIX. st. kad je i do naših žena doprla tkanina koja se je jednostavno mogla kupiti. Ženska i muška nošnja počele su se mijenjati. Danas se stare nošnje oblače u posebnim svečanim prilikama. One su nam prirasle srcu, jer su lijepе, i jer su dio zajedničke nam baštine koju su nam ostavili naši predci.



"Veli judi, bogati su duperivali vavik po jednoga junaka ali majkol junačića, dokla su njin podrašćivali dica, za pomoć. Junak je odganjal gospodaru težaka, ako je bival i dite od deset do petnaest let. Junak je gospodarici mejival, gospodaru pasel ovce i hodel za život, a i po mestih je delival sve če je mogel."



Va par večeri obešli smo nikoliko verbenskih pestiri, da nan prave kako se denes nastoji ovce, kuda ih pasu, da li jih melzu... Svi su nas lipo prijeli, lipo smo se počakulali, čudo smo toga doznali če nismo znali, kušali smo pravi domaći vrbenski sir, a va Vrbničke vidike čemo jeden del svega toga zapisat, neka se zna...

ALBEČE

QQQ: Već je zaškurelo, a mi smo čekali da Josip Zahija koga svi va Vrbeniku zovu Joso Šopulo pride z veni doma. Joso je bil pomlist ovce. Sidimo za stolon, pomalo muštramo sir ki je udelala njegova žena Katica i čakulamo. Evo ga. gre.

Pitamo Josa kad se je počel bavit z ovcama.

- Još sen bil jako mal, ne znan baš točno koliko sen imel let, a otec bi me dal na mulca pe

smo hodeli Krasi mlist. Naš stan se zove Albeče. Na stanu va kunpaniji nas je bilo prije pet pestiri. Stari su pomrli i sedaj smo ostali samo moj kunjado Anton, njegov zet Nikola i ja. Meni pomorusini Slavko i Osip.

Naše zlameni je pravo, zad značuho i sprid riz, livo zad berdun i sprid i zad riz.

QQQ: Krasi su delgo, kad se je hodelo rnlist?

- Partilo bi se bilo vokolo četire ure zapolne. Do stana prit rabelo je najmenje 2 ure, za spravit ovce još jedna ura i ondat je tukalo pomlist 50 - 60 glav. Prespalji bimo na stanu, vjutron opet pomelzli ovce i ze dva mlika partili doma. Ranije je moj otec Krasi delival sir. Va kućici je bival mali komin. Sir se je daval va sarnicu i na muli nosil doma.

Pametin se da su jeden put jušto pomelzli ovce na stanu Pod Vardu, pustili ovce na komunadu kad je udelalo velo nevrime.

Nahrupilo je toliko vodi da se je čudo ovac potopilo. Voda ih je prenesla sve do Sršcice.

Naš stari stan je bil na Tavajuri. Tamo je melzival moj ded. Potla je moj otec z kunpanijun udelal novi stan na Albečah.

Prije su se janjice ke su se puščali za past držali po nerizih celo leto. K letu kad su bili nuklice spravljalo ih se je z ovcami Krasi. Kegodare su hodeli previše na široko pek su jih užali skonabjit zajedno al ze jalovun ovcun al ze prazon. Skonabjene bi veživali s komadon sridnjice. Tako skonabjeni su hodeli po komunadi jedno petnajst dan, a ondat bi prominili hod. Sad nan je čudo legje. Z auton pridemo do Sajevic, a ondat hodeć do Albeč.

Da ne pozabimo, oni sir ki smo spomerruli na početku je bil posobojno dober.



PODNO VARDU

Razgovor s Josipom Toljanićem - Šarom



Otec je Osipa pojel Krasih kad je mogel imit jedno 4-5 let. Posel ga je na mulca zada sebe, opasal ga z jednin konopčićen ki je svezal sebi za pas, tako su zajedno jizdeli otec i sin. Ovako su i drugi pejali dicu ven, da se ne bi pošujali i pali lipo bi jih za se vezali. Poč Krasih za ovce, vidi jančice, čapivat orebice, to mi je bilo velo veselje. Plakival bin ako me otec ni otel pojet sobun.

Ondat je prišlo vrime kad sen moral hodit Krasih, a ni mi se baš dalo. Po zimi, kad je rabelo razbijat led, bilo je najteže, bura puše, a obelčeni smo bivali svekako. Davali smo pod terliš hartu od kakovoga šaketić a da nan bude teplije. Kakova more bit bura Krasih da se vidi i po tomu da je jeden put hitila va tla našega mulca z dervi. Ja sen više privržen ovcan nego trson. Ne znan točno kad ali ja sen zavolel tu divljinu, prirodu i sad opet nis miren ako ne gren Krasih... Taj teren je slobodno moremo reć ubitačan. Više se ne gre na komun, puti se ne popravljaju. Po Krasih sve od Potovošć priko Sršćice do Zavardice bili su pestirske stani verbenskih famej: Šarić, Švatrić, Šopuli, Šari,

Stipanić, Savat, Trinajstić. Va Krasih računaš ako vidiš ovce na nikoliko km da su blizu ili ako je drugi stan blizu tvoga desetek minuti hoda i to je blizu. Samo sad je posvuda zavladala šmrika pe se ne vidi niš.

Q&P: Kakovo je stanje denes va stočarstvu?

Po mojem mišljenju va Vrbniku se ovca iskorističavasvega 50%. ali rabelo bi se uložit više truda i vrimena, ali ki je zaposlen i ima trsi ne ostane mu čudo vrimena za ovce. Velna se ne prodaje, a ni sir nima ki delat. Pride maj misec rabi kropit, mlist, trsi čistit ni dosti ur za sve to... Naša velna ni bogzna kakove kvalitete, ali druga pasmina ovce ni u nas održiva.

Krasih su strigli ovce. Va kunpaniji je bil i moj ded Šare. O zahoju kad je bil posel porejen za ti dan da gredu jist. Moj ded Šare je odlučil da on gre doma jist za stol. Počeli su ga drugi odvraćat od toga. - ne isplati se, do domu se oče ura i pol na mulcu, vjutron se mora opet rano stat i opet ura i pol. Makar uru vrimena bit doma. ma pol ženi spat, odgovorel je ded.

Naša ovca - mala pramenka naučila se je, prilagodila ovon kraju i podneblju. Tepli ju sence, muči suša, pešta bura i dež, a štaju ne vidi, Tribi pasat let i let da bi se zgojila takova vrst ovce. Nje gubica je tako oblikovana da more past mej kamiki, škina je takova da voda s nje skliže, to su sve detalji bez kih ovca ne bi preživelu.

Naši judi nisu složni, ne misli se na drugoga. Meni je niki od stana znel vrata i postavil jih za zatoku. On ni mislel da se s tin stanon niki koristi. Baš ga briga, ma bilo bi ga briga da sen ga čupal. Ja mislin da va Vrbniku fali udrug stočara kadi bi se judi mogli dogovorit oko paše, zlameni, popaše i drugoga. Do tad

kad se va općini zapišiva paša, sveki bi moral reć i svoje zlameni da se točno zna šće su ovce va škodi, a ne moje nisu, moje nisu... a vavik se zna šće su.

Va Švicarskoj kadi sen bil na delu, onisti ki ima ovce, a zaposlen je plaća veći porez na prihod od ovac nego onisti ki se bavi samo stočarstvom. U nas ni reda. Ne poštju se pravila.

Q&P: če je ze zlameni?

Po starini zlameni nasljeđuje najmlaže dite va fameji muško ili žensko svejedno. Tako bi naše zlameni pripalo mojoj sestri, ona je koludrica pe ga ja koristin.

GAJEN

Razgovor s Ivanom Pavanom

Ivan Pavan je z dedon hodel za ovce jer mu je otec bil va Kanadi. Ded mu je umrl 1946. leta i od tад je ves posel okolo ovac bil njegov. Dedovo zlameni naslidil je njegov mlaji brat Božo. Ivan je zlameni dobil od tasta, a one su oba uha zad brndun i pravo uho vrćuho.

Ivanov stan se zove Gajen i za prit do njega rabi jedno ura i

Mate Matić se je z tujini kadi je bil na delu vrmul doma. Kupil je ovce i udelal njin je zlameni. Eto, vaje, k njemu jednoga čovika da to ni dobro da su to njegovi zlameni. Mate je krešil jeden bot, prišel je drugi čovik i on je počel zijat na njega da je to njegovo zlameni. Kad je krešil još jeden bot na drugon uhu i prišel treći se jadit da je to njegovo zlameni, Mate je zel škare i znel ovci oba uha. Ovakovo zlameni nima nijeden. Oba uha bezuha.

pol na mulcu. Kad su stan obnavljali sjeća se Ive da su ga polegli na zemju da zmire koliko mora bit stan delg.

-Prije kad smo spali na stanu rabelo se je vjutron rano stat za poć spravit ovce za pomlist jih. Kad se rabi stat, kako će znat da je prava doba, pital sen deda, pravja nan Ive, a on me je podučil: - Ive, moraš se stat kad prvi tić počne sost. Na stanu va kunpaniji je bilo četiri do pet judi. Sve svoje ovce ive pozniava i po obličju i po šestu. I on nam tvrdi kako je prija bilo čudo više reda, kako se je više gradilo, a menje vajalo.

Pravja nan Ive od starih vremen kad su po stanih u bogatih judih delali junaci i kad se je pravdalo ze Bešćani za pastirske meji. Bešćanki su morali prodavat odela da bi imeli šoldi za parnice plaćat. Ive nan je pravil i nikoliko pestirskih šenteric.

Kad bi finilo velo delo po veni judi su hodeli v Riku ili va Pulu delat. Tako je šel i Mate Mutić. Prije toga je zapejal osla na Tohoraj. Zavezal ga je za jeden brest pol loki i reknel mu: - Ovdje ti je za jist i pit, a ja gren va Pul na delo.

Razgovarali:

Domagoj Gršković i
Katarina Kraljić



Ivan Gršković
sa svojim stadom

Hvala na pozivu

Dragi Vrbenčani i Vrbenčanke, u svečanostima devetstotog Jubilarnog Ljeta poslali ste pozdrav iz Grada i svima nama širom svijeta. Odjeknuo je u tudini glas "bratje i sestar naših", onih koji danas Vrnik čuvaju i grade, ne samo u časovima slave i veselja nego u svim trudnim, radnim danima svojega življenja.

Vaš srdačni poziv ovdje daleko nas sjeća na misao slobodnu, živu, pisanu koja je stvarala Vrnik kroz prošla stoljeća. "Slava Tebi Gospodin, slava Tebi budi ..." Vrnik nije samo more, stijena i starina, Vrnik - to su ljudi. Oni koji rade "u znoju lica svoga", a uz njih sinovi i kćeri djeluju idejom, mišlju i vjerom, mnogi se trude i bilježe perom. I mi u tudini, razasuti svjetom, koji nismo zaboravili gdje je temelj naš oduvijek i sada - ovog kulturnog momenta - temelj je naš vrbenska palenta "ku su oci kopali, materе va lapižići mišali, a školanti i drugi dičina jali".

A kao odgovor na Vaš poziv, kao simbol veze "zgubjenoga tića", ja uzimam riječ pjesnika, vrbenskog mladića: "Volim te zavavik, zlatna kjonko rnoja, Vrbenska".

Naše čestitke i želje, plameno cvijeće daljina što nas dijele, mi bacamo pred mlade da oni dalje grade. "Neka po kamenih putih otac, ze stadon svojih ovac, z vrnjicun zlatne Žlahtiny, pasaju korak naprid sprid svimi." Želimo da bi mlađi, čuvajući tradiciju i svaki kutak starine što su nam ostavili stari donijeli Vrbniku napredak, nove misli, nove stvari, Živili ! "Sveti Ivane, golubane, više žita negol' slame ..."

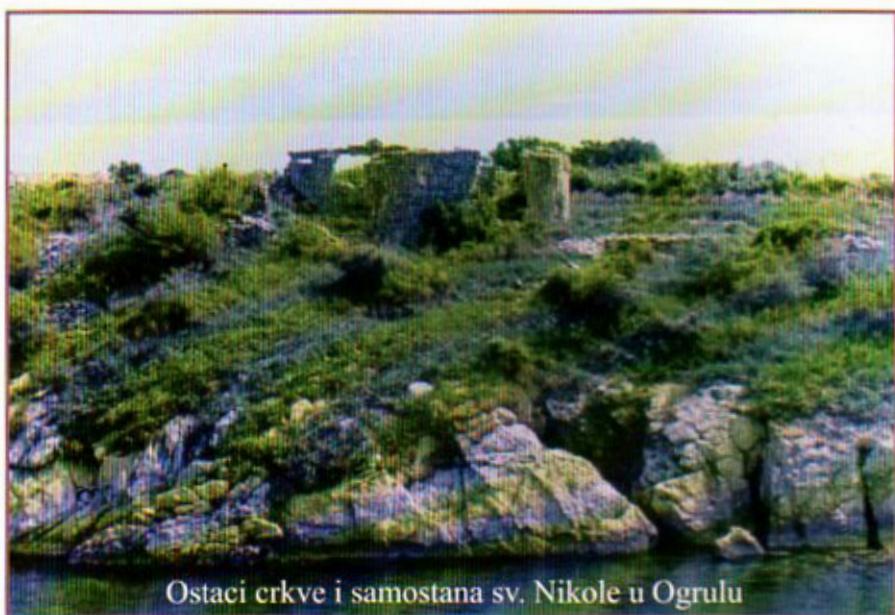
Dragi Vrbenčani i Vrbenki, želin Van veselje, presnecce i bukaletu, sriću, i - če posvitu reku -- šoldi pelnu vriću !

Vaša Vlasta

Dr. Vlasta Sindik-Pobor
Boden. Švedska, u lipnju 2000.

U prijepisu isprave kojom se potvrđuje darovnica *Slavnog Dragoslava* novoizgrađenoj crkvi Sv. Vida nedaleko Dobrinja od 1. siječnja 1100. godine, uz brojne druge toponeime Dobrinjštine spominje se i *put ki gre za Verbnik*. To je najstarije pisano svjedočanstvo o gradu Vrniku. Nas ovdje zanima pitanje crkvene organizacije i položaja kapela u to davno doba. U *Listini Slavnog Dragoslava* spominju se dobrinjski crkveni i svjetovni instituti, kao i župna crkva Sv. Stjepana. Današnja je crkva Sv. Stjepana u Dobrinju višekratno pregrađivan spomenik bez vidljivih tragova struktura iz ranosrednjevjekovnog razdoblja. U neposrednoj okolini podno Dobrinja, u ruševinama crkava Sv. Mavra i Sv. Petra pronašlo se je više kamenih ulomaka urešenih pleternom ornamentikom iz kraja 8. i 9. st. Ulomaka pleterne skulpture iz 9. st. nalazimo i u ruševinama kapele Sv. Petra kod Kampejlja, na području Vrnika. Ova kapela u osnovi je spomenik ranoromaničkog stilskog razdoblja (sa srpastim trijumfalnim lukom) u koju su uzidani fragmenti pleterne skulpture starije gradbene faze. Crkva Sv. Mavra povrh Vrnika najveća je jednobrodna crkvena građevina ranoromaničkog stila (12. st) na otoku. Tek arheološka istraživanja moći će ukazati na moguće tragove starijih zidnih struktura ispod površine tla. U gromačama uokolo crkve vidljivi su brojni ulomci kasnoantičke keramike, kao i tragovi posve razorenih kuća iz ranobizantskog ili ranosrednjevjekovnog razdoblja. Područje oko Sv. Mavra očito je bilo naselje kasnoantičke romanske populacije prije dolaska Hrvata u Vrnik, poput naselja na Tohoraju i kapele Sv. Kuzme podno Hlama. Treba napomenuti da je kapela s posjedom Sv. Kuzme ispod Hlama pripadala

O NAJSTARIJIM CRKVAMA NA PODRUČJU VRBNIKA



Ostaci crkve i samostana sv. Nikole u Ogrulu

opatiji Sv. Lucije u Jurandvoru.

Nedaleko Vrbnika, u slikovitom okolišu nalazi se dobro očuvana kapela Sv. Jurja, poznata po tragovima fresko oslika iz 12. st. Zapravo to i nisu klasične freske već u svježu bijelu žbuku, nakon zidanja crkve, oštrim alatom urezani likovi naknadno istaknuti crvenom bojom. Uz lik Sv. Jurja ovdje prikazanog poput poganskog Silvana s granom podignutom u vis, što je svjedočanstvo vrlo ranog prihvaćanja ovog kršćanskog kulta preslojenog na još jasna sjećanja mnogo starijih predkršćanskih vjerovanja. Unutar konhe apside vidljivi su motivi ritmiziranih stiliziranih figura u trokutastim *suknjama* koje se drže za ruke kao da plešu kolo. Motiv nas podsjeća na ornamentiku s etnografskih predmeta izvedenih u drvetu ili tekstilu. Na južnom zidu nalaze se urezani prikazi različitih lađa, a ispod njih u moru plivaju velike ribe. Sv. Juraj je očito ovdje bio zaštitnikom ne samo vegetacije i uroda već i ribara.

Istočnije od Sv. Jurja, podno poluotoka Glavina, s

jasnim tragovima bedema iz ranobizantskog doba (6. st) nalaze se ruševni ostaci crkve i samostana Sv. Nikole u Ogrulu. Riječ je o prostranoj jednobrodnoj građevini, s vrlo izduljenom apsidom svetišta koja je iznutra polukružno formirana, dok je na vanjskom licu raščlanjena nizom pravokutnih istaka povezanih polulukovima podno krovног vijenca. Vanjski zidni plašt apside nije polukružnog već poligonalnog oblika. Uz pročelje crkve prislonjen je narteks (predvorje ili priprata) iz kojeg je bio moguć prolaz u dvije velike pravokutne prostorije samostana prislonjenog uz crkvu s jugozapadne strane. Crkva Sv. Nikole davno je napuštena pa o njoj nemamo vijesti, osim da je po raspuštanju benediktinske opatije Sv. Lucije iz Jurandvora i ova opatija s posjedom na Vinci pripala obitelji Frankopan. Obližnji posjed Vinca zelena je oaza u kamenitoj pustosi, s tragovima rimskog naselja i nekropolom, potom grobljem ranosrednjevjekovnog doba. Posjed Vinca sa samostanom Sv. Nikole činio je jedinstvenu organizacijsku cjelinu smještenu na strateški

odabranom punktu za nadzor plovног puta prema susjednoj utvrdi Lopar kod Novog Vinodolskog, gradu Senju, utvrdi Korintija i Baški. Sama crkvena građevina nosi tragove različitih srednjevjekovnih pregradnji, uz osnovnu arhitektonsku potku karakterističnu za rukopis graditelja inspiriranih crkvenim građevinama s područja Ravninskog Egzarhata. Određene nepravilnosti građevine daju nam pak naslutiti popravke iz nešto kasnijih stoljeća, no svakako prije zauzimanja crkve od reformiranih benediktinaca krajem 11. st. Identična situacija jedne monaške zajednice s crkvom sličnoga tipa zabilježena je na položaju Cickino nedaleko Sv. Vida-Miholjice.

Na kraju, trebamo se osvrnuti i na tekst Baščanske ploče na kojoj se spominje da su *ute dane bili Mikula u Otočcu i Lucija zajedno*. Već smo spomenuli da su prostrana zemljišta podno Hlama, Velog i Malog Grada, Glavine, Vince i Ogrula pripadala opatiji Sv. Lucije. Titular Sv. Nikole toliko je čest na zemljištima ove opatije (primjerice Sv. Nikola u Bosaru, Sv. Nikola u Baščanskom polju, Sv. Nikola u Bracolu) pa možemo između njih potražiti i Nikolu s Baščanske ploče. Naša je prepostavka, obzirom na oblik crkve, vrijeme izgradnje samostana i vlasničke odnose da je upravo crkva Sv. Nikole sa opatijom u Ogrulu bila u zajednici sa samostanom Sv. Lucije u Jurandvoru. Buduća arheološka istraživanja ostataka crkve i samostana Sv. Nikole nad prekrasnom uvalom Ogrul rasvjetlit će spomenute prepostavke.

Ranko Starac

O VRBNIKU, RAČUNANJU GODINA I IVANJI

Marijan Valković

Ivanja ove godine u Vrbniku u znaku je velikoga kršćanskog i svjetskog "Jubileja 2000" i, ujedno, našega vrbničkog "Jubileja 900", zajedno s Dobrinjem, odakle i potječe prvi spomen Vrbnika, a i s Baškom, koja s pravom slavi 900 godina "Baščanske ploče", toga glasovitog spomenika naše hrvatske pismenosti i kulture. Sve tri obljetnice imaju svoje opravdanje ove jubilejske godine, premda ima razloga za raspravljanje o njihovu točnom datiranju. Tako je na nedavnom znanstvenom skupu u Baški "900 godina Baščanske ploče" (18. i 19. svibnja 2000.) izneseno kako je ona nastala 1105., a može se postaviti pitanje i o točnom datiranju darovnice "Slavnog Dragoslava" crkvici sv. Vida "let od Hrstova rojstva 1100 na prvi dana enara pred Dobrinem", u kojoj se spominje, kako je poznato, "put ki gre v Verbnik".

No izvorni dokument se izgubio, a mi imamo tek prijevod prijevoda, koji je nastao 1724. i čuva se u župnom uredu u Dobrinju.

Darovnica oporuka "Slavnog Dragoslava" je pravni dokument. Pisao ju je i potpisao domaći pisar: "Ja Kirin sin Radonin pisac od kmuna Dobrinja na to, i ovo pisah pravo, i verno, molen od Dragoslava i biskupa." Da bi pravni dokument kao takav bio priznat od crkvene ili civilne vlasti za vrijeme mletačke vladavine, morao je biti preveden na latinski ili talijanski. Taj latinski prijevod nastao je oko 1570., jer je potписан tadašnji "notar puplik" Berto Grabija. On nije znao čitati glagoljicu, a vjerojatno nije znao ni hrvatski, već mu je dobrinjski svećenik Juraj Mavrović čitao, a on je

prevodio na latinski. Latinsku će darovnicu kasnije prepisati svećenik Petar Bogović iz Dubašnice, također potpisani, a tekst koji danas imamo nosi na završetku: "Ja Petar Petriš soblastuju bnetačku nodar puplik prekipiah z latinskoga na hrvaški jazik z jedne škartaface latinsko pravo i verno za bole verovanje se podpisa na 3. enara 1724."



Ne smijemo se previše čuditi što imamo tek prijevod prijevoda i prijepise. Mnogo je sličnih povjesnih dokumenata na kojima se temelji poznavanje i naše i svjetske povijesti. U ovom slučaju imamo više razloga vjerovati navodima, jer je riječ o oporuci i pravnom dokumentu, a krivotvorena su se strogo kažnjavala.

No postavlja se pitanje točnosti datiranja. Iz više razloga može se zaključiti da navedeno datiranje nije bilo u izvorniku nego je kasnije dodano ili preinačeno, što ne znači da ne odgovara vremenskom razdoblju

koje mu pripisujemo.

Brojenje godina i pitanje kalendara je vrlo složeno i ujedno vrlo poučno. Poznato je da židovi, kršćani i muslimani imaju različito brojenje i trajanje godina. Razlike su uglavnom prema tomu da li se godina računa prema suncu ili mjesecu ("solarna" ili "lunarna" godina) ili njihova kombinacija. Židovima je tekuća 2000. godina 5761. "od stvaranja svijeta", a muslimani broje godine od Muhamedova bijega iz Meke u Medinu 622. g. poslije kr., ali i unutar kršćanstva postoje neke razlike u kalendaru (neke pravoslavne crkve, uključujući i Srpsku pravoslavnu crkvu, drže se julijanskoga kalendara i još nisu primjenili reformu provedenu za Pape Grgura XIII. 1582. g.).

Prvi su kršćani računali godine ili "od stvaranja svijeta" (prema židovskoj tradiciji) ili će se u praksi većinom ravnati prema vremenu vladanja raznih careva u kraljeva, a kasnije i papa. Budući da nije bilo općenito prihvaćenog računanja, u 6. stoljeću papa Ivan I. povjerio je učenom redovniku Dioniziju Malom (tako se nazivao iz poniznosti) da uredi problem kalendara, posebice u vezi s određivanjem dana kad se imao slaviti Uskrs kao središnji kršćanski blagdan. Uspoređujući vremenske tablice što su ih upotrebljavali neki crkveni Oci, on je 525. g. obavio povjerenu zadaću o danu slavljenja Uskrsa, ali je ujedno odredio godinu Isusova rođenja, no danas je općenito mišljenje da je pogriješio barem za 4 - 7 godina. Pitanje je također da li se točan datum dade uopće utvrditi, jer prema Matejevu evanđelju Isus se

je rodio za vrijeme vladanja kralja Heroda, a prema danasnjim povjesničarima kralj Herod je umro četiri godine "prije Krista" (po našem računanju), a Luka u svom evangeliju dovodi Isusovo rođenje u vezu s popisom pučanstva u vrijeme cara Augusta, a ono je, opet prema povjesničarima, bilo u Judeji tek 7. godine "poslije Krista". Tako vidimo da i naš sadašnji veliki "Jubilej 2000" ima svoj rub relativnosti, što ne znači da nema svoje opravdanje i ne smeta nas da ga proslavimo baš ove godine zbog povijesnog kontinuiteta u računanju vremena.

Iako je Dionizije Mali već u 6. stoljeću izračunao godinu Isusova rođenja i kao prvi počeo navoditi povijesne događaje "poslije krsta", u praksi će se navoditi sa starim načinima brojenja godina. Tek u 11. stoljeću počet će se računati godine "od utjelovljenja" (ili rođenja) Isusova, a proširit će se tak tijekom 13. stoljeća, a također računanje "prije Krista" pojavljuje se tek i 13. st., a probit će se u 17. i 18. stoljeću. No godina Isusova rođenja postat će razdjelnica ne samo kršćanske nego, malo pomalo, i svijetske povijesti. Uzaludan će biti pokušaj u vrijeme francuske revolucije 1794. g. da ukine kršćansku vjeru i uvede nov kalendar i "kult razuma". A i "prvi dan enara" kao dan potpisivanja darovnica "Slavnoga dragoslava". ne može se tumačiti u smislu "Nove godine", jer tada se ona nije posebno slavila, već su se ljudi i u građanskom životu ravnali prema crkvenim blagdanima: Božiću, Uskrsu itd. Još se jedna pojedinost koja upada u oči: tako svečano povezivanje 1. siječnja s godinom "1100".

Izgleda razuman zaključak da je točno datiranje uneseno kasnije, vjerojatno kad je darovnicu trebalo ovjeriti od



strane službenih vlasti. No to ne znači da darovnica u biti ne potječe iz onog vremena koje joj pripisuјemo i da nemamo razloga da u ovoj "Jubilarnoj godini 2000." ne proslavimo i naš vrbočki (i dobrinjski) "Jubilej 900", a dakako i zajedno s Bašćanima i jubilej slavne "Bašćanske ploče", njihove, naše i općenito hrvatske.

Znakovito je da se Vrbnik i Dobrinj spominju po prilici u isto vrijeme kad nastaje kad nastaje i "Bašćanska ploča" iz crkvice sv. Lucije u Jurandvoru. Taj nam se dokument, urezan glagoljskim slovima u kamen, velikim naporom i znanjem složen iz slomljenih komada, i danas čuva u zgradi HAZU u Zagrebu kao dragocjeno svjedočanstvo hrvatske kulture i pismenosti.

Mogu i dalje biti sporovi oko točnih datiranja navedenih spomenika, ali je neosporna činjenica da u to vrijeme ulazimo u povijest, i to kao već gotove društvene zajednice općinskoga / komunalnog tipa, kao kašteli s izgrađenim upravnim sustavom, građanskim i crkvenim (u kaštelima će se kao redovite službe spominjati pisar, sudac, plovan, kapitul, potknežin, dvornik, ratnik balistrar ...).

Pojava pismenosti i uređenoga građanskog života prije devet stoljeća u nas ima svoje veliko značenje. Baš u vrijeme kad Hrvati gube svoje narodne vladare i svoju političku samostalnost (Bašćanska ploča spominje još kralja Zvonimira, a već tih i sljedećih godina ugarski kralj Koloman ratuje u Hrvatskoj god. 1107. njegovu vlast moraju priznati i dalmatinski gradovi i otoci, među kojima i Krk, Rab i Cres).

Tada se javlja ona snaga koja će kasnije biti okosnica hrvatskog opstanka. tj. izvorna kultura ukorjenjena u narodu, ali ujedno europska i kršćanski univerzalna duša narodnog opstanka.

Vrbnik će se dakle pojaviti kao mala cjelina poljodjelaca, pastira, ribara i duhovnih osoba, zbijenih na ovom kamenom brijezu. Život je ovdje težak i opor, ali izazovan. Vrbnik sa svojim skromnim prirodnim bogatstvima našao je energiju za svoj budući razvitak na području vjere i kulture. Ne možemo se uspoređivati s nekim velikim gradovima i znamenitim središtim, ali u hrvatskom narodu, bez veće političke, gospodarske i kulturne cjeline i ujedinjenosti, i mali Vrbnik kao uostalom i neki drugi gradovi bit će oaza, makar i skromna, vjerskog, kulturnog i društvenog života.

Vrlo rano je organiziran vjerski život na razini župe. Odavna smo znali za ime vrbočkog župnika Damjana, koji je 1323. spominje kao temeljitelj Bratovštine sv. Ivana "Kapari" i istoimene kapele na starom groblju. Držalo se da je on prvi poznati župnik, no nedavno je otkriveno ime župnika Dragana, koji se spominje kao "plebanus de Verbenicho" jedno stoljeće ranije, točnije 1232. kao svjedok (zajedno sa svećenikom Stojslavom iz Baške) u jednom

sporu između Rabljana i Novaljana, na što je upozorio o. Atanazije Matanić u "Vrbničkim vidicima" (br. 17, prosinac 1998., str. 26). Znači da je Vrbanik bio razvijena župa i komunalna zajednica, općina sa svojim prilično samostalnim životom. Vrbanik će, kako je poznato, 1388. dobiti i svoj Statut.

Nije nam ovdje nakana ulaziti u povijest Vrbanika. Obradeno je to na drugim mjestima. Općenito znamo za najvažnije aspekte: glagoljica, misali, brevijari, župna crkva i brojne kapele, velik broj svećenika i redovnika, razne bratovštine (posebice poznati "Kapari"), toliko znameniti ljudi, od kojih neki općenito priznati u hrvatskoj kulturi, povijesti i sadašnjosti.

Ivana nas podsjeća na ukorjenjenost štovanja sv. Ivana Krstitelja u Vrbaniku. Prema povijesnim podacima, štovanje sv. Ivana, toliko sraslo s Vrbanikom, vezano je uz ime župnika Damjana, koji 1323. osniva i bratovštinu sv. Ivana s našim današnjim "Kaparima" i crkvicom sv. Ivana, oko koje je najprije bilo groblje za "bratime" članove Bratovštine, a kasnije od 1815. sve do gradnje novoga groblja u sv. Marije Dragi i za sve ostale Vrbenčane.

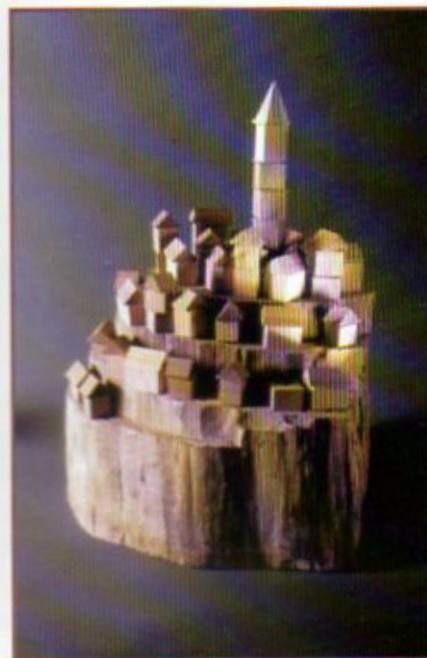
Tako Ivanja u našem vrbničkom "Jubileju 900" tijekom velike jubilejske godine "Godine 2000" ima i svoju "kaparsku" i pučku, danas bismo rekli, laičku dimenziju (članovi Bratovštine su "Vjernici laici"). Lijepo je da je Ivanja ujedno i dan Općine Vrbanik. U hodu prema budućnosti trebalo bi sačuvati tradiciju jedinstva duhovnog i svjetovnog, dobrohotnu suradnju crkvenog i svjetovnog dijela Vrbanika, kako bi društveni život u Vrbaniku nastavio razvijati se, primjereno novim okolnostima, i u budućnosti.

BORBA ZA VLASTITI IDENTITET TRAJAN JE IZAZOV I ODGOVORNOST

prof. ZDRAVKO TIŠLJAR

Kad su 1994. godine studenti Grafičkog odjela klase grafike zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti, sa svojim profesorima Zdravkom Tišljarom i Franom Parom prvi put stigli u Vrbanik, bilo je to za većinu njih gotovo avanturističko "putovanje u nepoznato". Pokazalo se na kraju kao nezaboravno putovanje u avanturu otkrivanja iskona i uranjanja u neku drugu prostorno - vremensku dimenziju; u jedan sasvim drukčiji ambijent, natopljen poviješću i legendama, ispunjen znakovljem univerzuma i utonuo u vjekoviti, bezvremeni, okamenjeni mir. Drevni grad Vrbanik - okrenut od modrine mora plavetnilu beskrajnog neba i Bogu, otkrivaо im se postupno, puneći ih svojom energijom polako, uvlačeći im se u dušu i pod kožu neprimjetno, istodobno ih bogato likovno inspirirajući. Postali su tako (i zauvijek ostali), istinski zaljubljenici u ovaj grad, poklanjajući mu neobuzdanost i iskrenost mladosti i ritam današnjice, a on njima osjećaj produhovljenosti i izazov prošlosti.

Prvotno koncipiran kao program turističke revitalizacije Vrbanika kroz umjetnost, ova zamisao prerasla je postupno u seriozni, složeni kulturološki projekt, na kojem već sedam godina rade studenti grafike ponajprije oni klase primijenjene grafike zagrebačke ALU i njihovi profesori Zdravko Tišljar i Frane Paro. Razrađujući temu globalnog vizualnog identiteta grada kao konkretni pedagoški zadatak, oni rade na grafičkom oblikovanju i na likovnoj interpretaciji



Maja Kožul: Vrbanik, slagalica

povijesno ambijentalne cjeline Vrbanika.

Ovaj ambiciozni interdisciplinarni projekt, koji je 1996. godine koncepcijски dalje razrađen i dodatno osmišljen osnivanjem Vrbničke grafičke akademije, sad je okrunjen i otvaranjem jedinstvenog Muzeja likovnog identiteta Vrbanika, oko čije uspostave se intenzivno angažirao prof. Zdravko Tišljar prvo kao mentor svojim studentima primijenjene grafike, zatim kao jedan od autora cjelokupnog projekta i konačno kao autor koncepta samog Muzeja i njegova prostorno likovnog postava u vrbničkom zvoniku. Tim povodom odgovorio je na nekoliko pitanja:

- *Koji su motivi vodili autore ovog projekta i mlade stvaraocе izloženih rješenja i kome je posvećen Muzej likovnog identiteta Vrbanika?*

- Ljudi koji su na ovaj ili onaj

način sudjelovali u brifingu, natopili su nas mnogim spoznajama, u kojima se nije dala izbjegći i određena (za Vrnik zaslužena) količina zanosa, pa je i Muzej postavljen u slavu onih koji su prepolovili more da bi otkrili "novi kontinent" Krk. Također i u čast Hrvata koji su izgradili "grad na gori" i to tako da bude inspiracija i umjetnicima i arhitektima i pjesnicima. Neka osnivanje Muzeja bude i zahvala majkama i očevima koji su gojili "po izbor divojke" (one su pak zaslužne za stalno podsjećanje na dar bistre vode), ali i dječake, koje nisu upućivali samo u pragmatične "vodoravne vidike", nego su im izgradili toranj u obliku strelice, kako bi im skrenuli poglede prema nebu.

Neka ta izložba bude uzdarje i težacima, ribarima, vinogradarima i stočarima, koji su uzgojili vino i kruh i janje, dostoje simbola kojeg prestavljuju. U slavu knezova krčkih, u slavu pisaca i sitnoslikara glagoljaških, a na radost svima koji će se uspinjati zvonikom da pogledaju s "visoke planine" to naše vječno more Adrijansko.

- Kad se govori o globalnom likovnom identitetu, govori se o području primijenjene umjetnosti i dizajna. Koliko je (i je li) to područje manje "umjetničko" - obzirom na svoju vezanost uz naručitelja i uz narudžbu i koliko ono uopće smije biti "umjetnički neobavezno" obzirom na svoju funkciju?

- Po definiciji, umjetnost je samodeterminirana, a primijenjena umjetnost bila bi determinirana po drugome.

Umjetnik je, prema tome, danas svoj vlastiti naručitelj, sloboden od bilo kakvih neumjetničkih neuvjetovanosti. On je konačni arbitar, individualac čije se likovne namjere često ne obaziru na moguću publiku. Primijenjeni umjetnik prihvata zahtjeve i "naloge" druge osobe.

Umjetnik misli svojom glavom (počesto i svojeglavo). Dizajner misli i (o) glavama drugih osoba. Umjetnik radi što hoće. Primijenjeni umjetnik hoće što radi.

Iz toga su neki izveli zaključke o nepomirljivosti dvaju područja. Međutim i umjetnost u krajnjoj konsekvenci živi od komuniciranja. Treba reći da postoje prostori gdje se "informacijsko" stapa s umjetničkim i gdje granice nisu tako čvrste.

Postoje sadržaji koji zahtijevaju ilustrativniji pristup, više naracije, pa i više umjetničkog naboja. Neke teme jednostavno uvjetuju "raspjevaniji" dizajn, neprimjereno međutim zahtjevima prometa, ili naprimjer bolničkom orientacijskom sustavu.

Vizualni identitet grada zahtjeva čitavu klavijaturu angažiranja - ponekad s četveroručnim sviranjem na dva manuala.

Stalna izložba MUZEJA LIKOVNOG IDENTITETA VRBNIKA jasno ukazuje na spomenute konstatacije.

- Što konkretno likovni identitet znači za Vrnik?

- Za nosioca vizualnog identiteta, pronalaženje i usvajanje vidljive simbolike tog optičkog koncentrata, znači izlaženje iz anonimnosti; bijeg iz sivila egalizacije. Borba za vlastiti identitet je borba koja se ne vodi samo prema van, nego je okrenuta i prema nutrini nosioca poruke. "Ako se predstavljam kakovim želim biti, onda i moram biti takav." Šminkanje je u vizualnom identitetu nešto što ne pridonosi ljepoti. Važnije je za "lice" učiniti nešto iznutra. Tako likovni identitet za Vrbenčane postaje trajan izazov. I odgovornost!

- Na kraju, recite još nekoliko osnovnih podataka o Muzeju tko je sve sudjelovao u realizaciji ove ideje i tko ju je podržao?

- U ovu stalnu izložbu ugrađeno je tisuće sati rada mlađih stvaralaca: Tonija Meštrovića, Maje Kožul, Kreše Hlebeca, Ane Zubić, Maje Sabolek, Natalije Nikpalj, Maje Danice Pečanić, Irene Horvat, Maje Nikin, Anastazije Peračić, Vinke Mortigjije, Tihomira Tikulina, Sebastijana Čamagajevca, Zvonka Orčića, Ivana Gregova članova Vrbničke grafičke akademije. Bez suradnje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu i bivšeg načelnika općine Vrnik, gospodina Emila Brusića, odnosno sadašnje načelnice, gospođe Marije Dujmović Pavan, projekt ne bi bio ostvaren. Posebno mjesto u organiziranju i podršci pripada gospodi Marini Valković, a velečasni gospodin župnik Josip Kosić, prihvaćanjem ideje "muzeja u zvoniku", demantirao je sve one skeptike koji su izgubili nadu u oživljavanje veza između suvremene umjetnosti, umjetnika i crkve.

Odsada će pogled na panoramu Vrbnika koja završava zvonikom imati drugačije konotacije, a vizualna energija što emanira iz njega biti će poticajem svim Vrbenčanima da budu mlađi i kreativni. Da intenzivno i s poletom žive sada! Višnja Slavica Gabout



Maja Salopek: T-shirt

Hobi, zadovoljstvo, zarada ...

Ivan Čubranić bavi se uzgojem magaraca, koji bi inače nestali s našeg područja.



Tončić Štefanić na svojoj farmi na Vojaku uzgaja divlje svinje. Na slici vidimo mužjaka i ženku sa pet malih divljih praščića. Makar mužjak djeluje zastrašujuće, ženka je opasnija od njega, pogotovo kad ima mlade.

Na slici su košnice sa pčelama Josipa Polonija, najstarijeg pčelara u Vrbniku. On kaže, pokazujući nam priznanje, da je krčki med od kadulje najkvalitetniji od svih u Hrvatskoj.





Malu farmu južnoameričkih činčila ima Franjo Vitezić na Bočini.

Već je postalo pomalo tradicionalno da Plovan za zimske praznike organizira jednodnevni izlet za djecu na Platak. Tako je bilo i za ove zimske praznike. Interes djece je bio izuzetno velik. Skoro nam je jedan autobus bio premalen da poveze sve zainteresirane. Dan je bio prekrasan, snijega dovoljno, čak nam je i zalepršao sredinom dana, igre na pretek tako da nam je ovaj dan bio prekratak. Vratili smo se sretni kući, jer ovako lijepih dana nemamo previše.



Krajem prošle godine izašla je iz tiska na Broadwayu knjiga Contemporary art izdavača SOHO Fine Arts Institute u kojoj su zastupljena djela naše slikarice Dine Lenković, a na omotnici knjige odštampana je njena slika Rođenje dana. Čestitamo i zahvaljujemo na grafici Jadranski biser koju je autorica poklonila Vrbniku.

Za devetstotu obljetnicu svog službenog spominjanja i postojanja, Vrnik je dobio vrijedan i trajan objekt, koji je i koji će biti od velike važnosti. To je

prilazna izlazno - ulazna cesta. Zahvaljujući ovoj cesti čepovi koji su se znali događati, posebno u ljetnim mjesecima, ostaju stvar prošlosti. Dobre ceste jedan su od

preduvjeta gospodarskog razvijeka. Radovi su se izvodili od jeseni prošle godine pa do proljeć a ove, jubilarne godine. U ovim vremenima i uvjetima u kojima se nalazimo nije bilo, zasigurno, lako osigurati potrebna financijska sredstva. Zato valja odati priznanje Općinskom poglavarnstvu i svima koji su zaslужni da je došlo do ostvarenja ovog tako potrebnog objekta. Radovi još nisu do kraja završeni. Očito je da treba još malo vremena i još više finansijskih sredstava kako bi se sve učinilo onako kako je zamišljeno. Svakako Vrnik je dobio s ovom cestom ono što mu je bilo prioritetno za dalji razvitak i normalno funkcioniranje



* Krčki (vrbnički) statut 1388. o časti žene

* Bozanić i zabrana glagoljaških škola u 19. st.

* Vitezić kao gospodin i pješak

ONO ŠTO (TOBOŽE) NIJE POVIJEST

Preko četrdedet godina bavim se istraživanjima i proučavanjem, uz ostalo, i povijesti otoka Krka, a na njemu napose Vrbnika, pa sam i o tome kaštelu / gradu i njegovim stanovnicima objavio niz radova. U tome dugome periodu nailazio sam i na podatke koje nisam podrobnije obrađivao niti sam ih iznosio u javnost, možda i zato što po običajima nekadašnje povjesne znanosti ne ulaze u "ozbiljnu povjesnicu". Te dvije riječi namjerno stavljam u navodnike, jer se u našemu vijeku razvio, a posljednjih nekoliko desetljeća i osobiti interes za svakodnevni život i "običnih" i "neobičnih" i "viđenih" i "neviđenih" ljudi, grupa, etnosa, narodnih zajednica. Zanimanje za svakodnevnicu razvilo se i do te razine, a broj radova već je tolik da neki smatraju kako postoji samostalna, svojevrsna disciplina povjesne znanosti. Upravo u okviru te povijesti svakodnevnice imam mnogo podataka i o "običnom" i "neobičnom" životu Vrbenčana, o čemu neki Vrbenčani možda i znaju, ali vrijedi na njih podsjetiti. Sada oživljavam sjećanje na tri zanimljivosti.

I

God. 1388., mjeseca lipnja, dne 15., po nalogu knezova Krčkih (Modruških, Vinodolskih itd.) Stjepana ("Štefan") i Ivana ("Anž") u Vrbniku su bili gospoda Lovrenac, Ivan i Pavao te potknežin Dokša. Ova četvorica uglednih feudalčevih službenika i

pouzdanika u Vrbnik su pozvali potknežine i "dobre muževe" iz grada Krka i cijele Bodulije, te su usvojili dokument, čiji se sadržaj odnosi na cijeli otok, koji je nazvan "Krčki statut", a nerijetko se u literaturi naziva i "Vrbnički statut". Napisan je glagoljicom. Prva glava toga dijela kapitalne vrijednosti odnosi se na silovanje žene, što govori da je takvih slučajeva bilo na otoku Krku te da se tome nasilju pridavala izuzetna pažnja. I ne samo izuzetna! Naime, u našoj predodžbi to je razdoblje (14. stoljeće) "mračni srednji vijek". A kad tamo ženina se čast štiti pažljivo, ali i oštro i pravedno, kako se to u nas ne čini ni danas. Tako je, prigodom, istrage i suda o silovanju žena imala, npr., pravo sama odrediti čak polovicu porotnika. Koliko je to bila pomoć ojađenoj ženi ne treba ni govoriti. A da se i ne govori o drugome momentu ukoliko žena s tri svjedoka dokazuje nasilje nad njom, a silovatelj to osporava njega treba mučiti. Kad prizna "neka mu ode glava". Tako su 1388. god. Bodulj sjajno i dramatično štilili čast svojih Bodulki i o tome donijeli odluku upravo u Vrbniku, uz pristanak svojih feudalnih gospodara krčkih Knezova.

II

Mletačka Republika kao država nije obnovljena u počecima 19. stoljeća, nakon sloma Napoleonova Francuskoga Carstva. Bodulju je za sebe zadržao pobjednički Beč koji se u vlasti oslanja na dotadašnju stoljećima vladajuću tanku talijansko talijansku grupu koja se uglavnom nalazi u gradu Krku, te grupu snaže sve brojnije

pridošlice sa sjevera Apeninskoga poluotoka, sada u austrijskom rukama. No, ono što je venecijanska vlast tolerirala, sada austrijska vlast u korist svojih talijansko talijanskih saveznika ne dozvoljava. Stoga, pored ostaloga, na udaru su i stoljećima stare i plodne glagoljaške, uglavnom svećeničke škole, od kojih je ona u Vrbniku bila najuglednija, poznata i u ostalim krajevima Hrvatske pa i u Sloveniji. Sada je zabranjen rad i te institucije, a dozvoljan je po Boduliji rad osnovnih škola s nastavnim talijanskim pa i njemačkim jezikom. Tada je u ime države škole kontrolirala Crkva, pa je krčki školski nadzornik od 1836. do 1839. godine bio kanonik Bartol Bozanić iz Vrbnika. Stoga je upravo on morao u život provoditi nepopularnu odluku o obustavi rada glagoljaških škola, čak i one u Vrbniku u kojoj je i sâm Bozanić stasao. No, Bozanić bio je nacionalno svjestan svog roda, to je razdoblje hrvatskoga narodnog preporoda pa je formalno primjenjivao, a stvarno se nije doslovce držao državne naredbe. Štoviše, i kasnije kao krčki biskup (1839-1854.) "potih" je tolerirao rad preostalih glagoljaških učitelja ili prelazak na hrvatski nastavni jezik škola sa službenim talijanskim nastavnim jezikom (npr., u Dobrinju 40-ih godina 19. stoljeća). Sjajno je to rodoljubno djelo školskoga nadzornika i krčkoga biskupa mons. Bartola Bozanića, s kojim je dao veliki obol hrvatskom narodnom preporodu općenito i u sveopćoj borbi protiv službene denacionalizacije naših predaka.

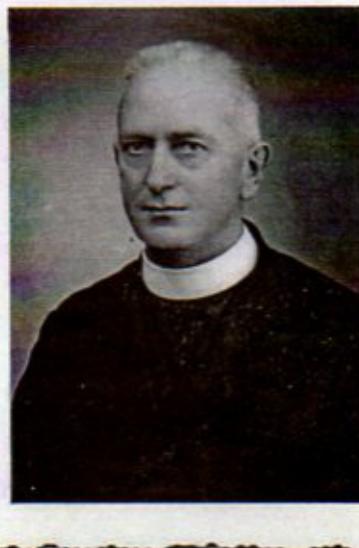
III.

Do nedavne pojave mons. Bozanića na zagrebačkoj nadbiskupsko / metropolitskoj stolici najuglednijoj u Hrvatskoj, ali i među Hrvatima uopće, najpoznatiji je Vrbenčan svih vremena bio dr. Dinko Vitežić (1822-1904.). Vitežić je bio brat krčkog biskupa dr. Ivana Josipa, pravnik financijske službe u Zadru, jedan od vođa narodnog preporoda i političkoga pokreta Hrvata Istre s Kvarneskim otocima te jedini njihov zastupnik u donjem dijelu parlaminta austrijskoga dijela Habsburške Monarhije. Bio je niskoga stasa, nije suviše bio fizički ni razvijen, ali je zato bio čvrste građe i sjajnoga zdravlja, kojega je održao i sportskim načinom života, rijetkim u to doba. Tako se pores ostalog, bavio mačevanjem, dizanjem utega, hrvanjem, plivanjem (čak i zimi), trčanjem, hodanjem itd., čime je osobito "zarazio" svoga nećaka dr. Dinka Trinajstića. No, nekim se od tih sportskih disciplina bavio potajice, jer nisu bile "dostojne" razine velikoga gospodina, kakav je satus Vitežić uživao u tadašnjem društvu Austro-Ugarske. Zbog političkih razloga 1884. godine otpušten je iz državne službe, preselio se iz Zadra u Krk, gdje je otvorio advokatsku kancelariju i bavio se politikom i gospodarstvom. Od tada osobito je rado pješačio, na što mu se uglavnom (uz plivanje) i sveo sportski život u poznijim danima života, ali, rekoh, to nije bilo primjereno njegovu visokome društvenom statusu. I što je presvjetli gospodin (tako su ga titulirali) dr. Vitežić radio kad bi, npr., želio posjetiti svoj Vrbnik? Da bi "vuk bio sit i koza cijela" Vitežić bi naručio kočiju kako se i pristoji velikom gospodinu. No, dr. Dinko Vitežić ne bi sjeo u kočiju, već bi hodao ispred nje, a kočijaš bi sâm u praznoj kočiji polako vozio iza tada najuglednijega budula.

Petar Strčić

OBNAVLJANJE SJEĆANJA NA POPA IVANA BUTKOVIĆA

(1876 - 1954)



Od 1940. godine na ovomo, u raznim našim i vjerskim i građanskim publikacijama, sve se više pojavljuje ime profesora i doktorapopa Ivana Butkovića. Redovito se dodaje da je bio svećenik krčke biskupije, ali rijetko se navodi da je bio iz glagoljaškog Vrbnika. Stoga neće biti na odmet da u ovom nšem domaćem listu njemu posvetimo nešto prostora, s uvjerenjem da je zaslužio mnogo više. Pop Ivan Butković bio je bliski i odlučujući suradnik biskupa Mahnića, a kao takav postao je prvakom "Hrvatskog Katoličkog pokreta"; bio je začetnik - utemeljitelj nekoliko vjersko - odgojnih listova, u prvom redu "Luči", u kojima je objavio više članaka i napisa; istaknuo se kao organizator udruga mladih i kao takav zanosni odgojitelj mlađeži; kao prvak "Hrvatskog Katoličkog pokreta" priateljevao je s mnogim našim vodećim ljudima prve polovice 20. stoljeća; bio je prvi Hrvat koji je upravljao Zavodom sv. Jeronima poslije 1918. (upravitelj je bio Talijan);

najplodnije godine svog života proveo je kao profesor filozofije u Zadru i Splitu (od 1909. do 1925.). Pop Ivan Butković rodio se u Vrbniku 25.siječnja 1876., a umro je u Splitu 21. lipnja 1954., u doba najmračnije komunističke vlada-vine, kad kod nas i gotovo nije bilo vjerskoga tiska, pa je i to jedan od razloga zašto je uspomena na njega kod nas izblijedila. Butković je smatran najpouzdanim tumačem Mahnićeve misli i djela ne samo na čisto vjerskom polju negi i na kulturno-odgojnom. U Rimu nije bio velike sreće. Postavši žrtvom teške objede ubrzo se vratio u domovinu ponovno preuzimajući mjesto profesora na splitskoj bogosloviji. Tu je ostao do svoje tihe smrti, a mnoštvo njegovih učenika najbolje o njemu svjedoči.

Potpisani je kao dječak poznavao popa Butkovića, a kasnije je o njemu mnogo toga čuo (njegov je učenik bio i Mons.dr. Frane Franić, današnji nadbiskup splitski u miru). Pop Butković je dolazio u Vrbnik za blagdane i u ljetnim praznicima, ali mislim da, koliko god je bio čovjek društva, u Vrbniku to nije puno pokazivao. Znam da ga se sjećaju mnogi stariji među nama koji bi imali što god i reći. Kao što je tiho umro, tako je i tiho i pomirljivo živio. Stanovao je u kući popa Butkovića na Glavači, a puno je dolazio na Placu, gdje mu je živio brat Jerko. Bili su nećaci starijega popa Nika Butkovića, kojega pop Mihovil Bolonić spominje u povijesti Vrbnika. Koristan bi posao obavio onaj tko bi popisao sve spise popa Ivana Butkovića.

Atanazije J. Matanić ofm.



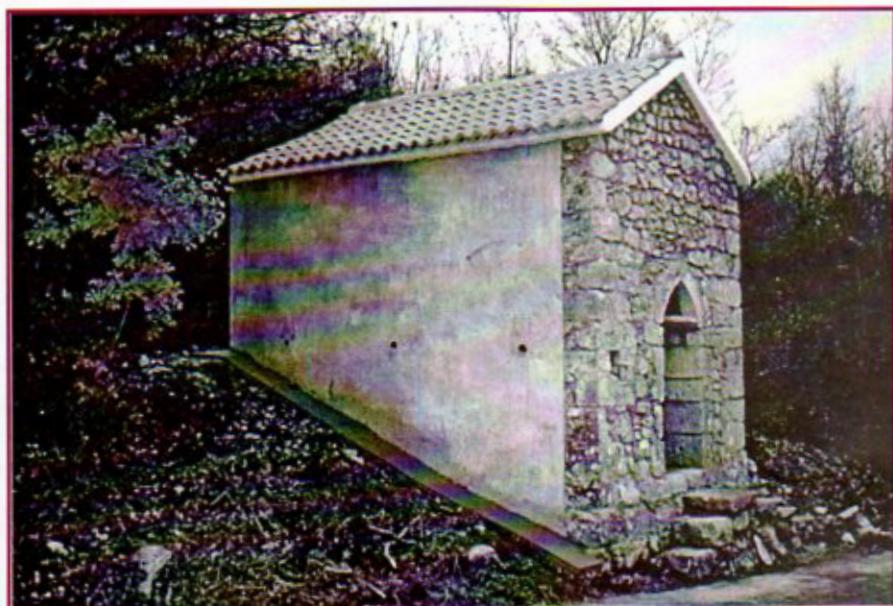
Na utorek mesopusni na vrbenskoj placi bilo je veselo. Po staron običaju tancalo se je po domaću.

Iste nedjelje kada i u Vrbaniku bila je Sveta Pričest i u Garici.



Radost u obitelji Matka i Ankice Toljanić kao i u župi prigodom krštenja dviju djevojčica Tereze i Barbare.

SUSRET HRVATSKE KATOLIČKE MLADEŽI održan je u ovoj Jubilanoj godini u Rijeci, 29. travnja ove godine. Okupilo se, prema nekim procjenama, oko 7 000 mladih iz svih krajeva Hrvatske. Iz naše župe sudjelovalo je petnaestero mladih.



Obnovljena je crkvica svete Mandaline na Rovozniku zahvaljujući darovateljima i sada još više privlači pažnju mnogih prolaznika. A darovatelji su: PZ Vrbnik, Mariška d.o.o. i naši krizmanici.

Luce Polonijo već deset godina služi Župniku i Župi. Zahvaljujemo i čestitamo Luci te podsjećamo da je "služiti" autentični evanđeoski pojам.



Posebni duhovni događaj za našu župu, u godini Velikog jubileja i devetstogodišnjici Vrbnika, bio je Pastirski pohod od 21. do 26. ožujka ove godine. Otac biskup, mons. Valter Župan bio je u našoj župi kroz gotovo cijeli tjedan kroz kojeg se dnevno susretao s vjernicima po staležima, župskim tijelima i grupama. Dnevno je predvodio euharistijsko slavlja te je održao aktuale i sadržaje propovijedi tako da je Biskupov boravak u župi bio zaista jedna duhovna obnova. Vrhunac Pohoda bila je svečanost sv. Krizme. Ovaj sakramenat Duha Svetoga primilo je dvadeset i troje naših krizmanika. To je "jubilejska" generacija krizmana. O njima uvelike ovise kako



će Vrbnik grad i župa izgledati u novom stoljeću i tisućljeću. U nadi da neće nikad iz svog života

potisnuti Duha koga su primili idemo s optimizmom prema budućnosti.



Na Novu godinu, svečanim euharistijskim slavljem koje je predvodio mons. Valter Župan, krčki iskup, uz osmoricu svećenika koji su sudjelovali u koncelebraciji, te vjernicima koji su ispunili župnu crkvu, započelo je obilježavanje devetstote obljetnice od prvog povijesnog spominjanja Vrbnika u Darovnici slavnog Dragoslava 1100. godine. Na

početku kojeg se svima obratila prigodnim govorom gospođa Marija Dujmović-Pavan, načelnica Općine Vrbnik. Program u crkvi završio je duhovnim koncertom kojeg je održao Trio da chiesa iz Rijeke. Slijedilo je svečano primanje u hotelu "Vrbniče nad morem" i druženje (zajedničko) za sve uzvike i goste.

SVEČANOST PRVE SVETE PRIČESTI bila je ove godine u našoj župi 21. svibnja, na petu Vazmenu nedjelju. Prvu sv. Pričest primilo je sedmero naših prvpričesnika. Dan je bio lijep, obred svečan kako i priliči kad najmlađi prvi puta u svom životu blaguju Tijelo Kristovo za život vječni.



i tako naprid . . .

Naglo je steplilo. Sidimo na taraci sprid hotela moj sused Ivan i ja. Sidimo i pogovaramo se, a za reć će je pravo Ivan sam maši i otpiva, mene je tukalo samo potvrdjivat. Sad ču van praviti kako je Ivan počel i finil. Počel je evako:

- Osipe, moj, naprid ili nazad svejeno je. Če je pasalo, je pasalo. Jel tako, Osipe?

Tako je, Ivane, tako, ja sen potvrdil.

- Va evih 900 let kih se spominjemo evih dan, nastavil je Ivan, va našem gradu je bilo sekakovih judi. Jako pametnih, naobraženih, ki su va vele školi po velih gradih hodeli, onistih ki su terbhun za kruhon va svit se uputili, i jedni i drugi po celon svitu razasuti ostali. Je i onih ki se od domi nisu meknuli. Bilo je u nas bogatih malo, bogatijih još menje, a najviše je bilo onih ki su gromače gradili, mesta po venu delali, za ovcami tekli, poton se potili, Bogu se molili, dicu gojili, jadili se i kantali, bome i tancali (tu je Ivan podignul glas), prebirali po škrilčicah na Placi, vrteli se i smeli... i tako jeno z drugin, z goru brigon - z dolu

brigon, leta gredu po malo naprid, jel tako Osipe?

- Tako je Ivane, tako, ja sen potvrdil. Ivan je nastavil:



- Judi kih se pametimo više, judi kih se pametimo menje i judi kih se ne pametimo niš, a i mi skupa šnjimi, svi smo mi va svoje vrime delali kako smo najboje znali i umeli. Habaj ti mene, Osipe, svega je bilo i svega je. Niki se drži šegav, pameten, ma delo ga ne pokaže takovin. Drugoga drže tako... brižnastim, a on malo po malo, riva, riće, koliko more i

dokli more i (tu je Ivan malo zamučal) on poredi posel. Jel tako Osipe?

- Tako je Ivane, tako, ja sen potvrdil.

- I ondat rečeš hvala Bogu, dobro je kad ni boje, a moglo bi bit i boje samol da je to i to tako i tako i da ni onisti onakov, a onasta onakova i svekakova. Ma reče se da je sveki po svoju, a osel po ošju i če se tu more. More se, more, samol ki more.

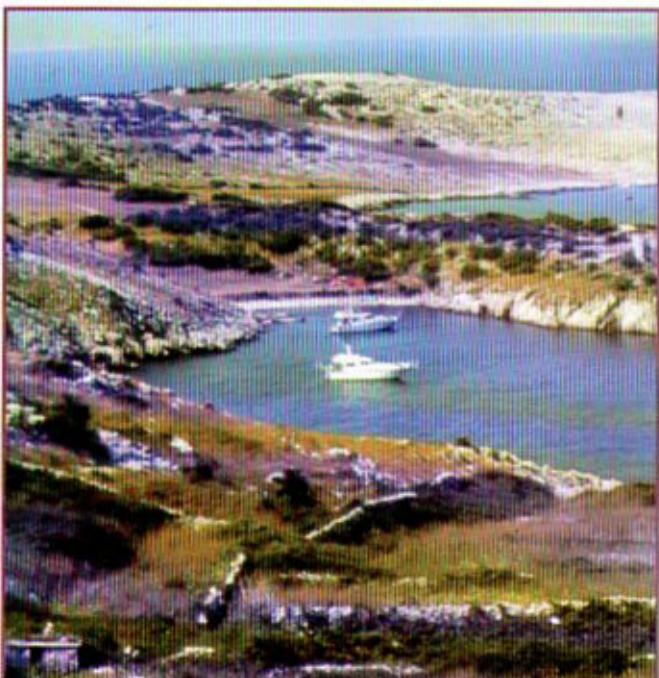
... Osipe, moj, osli i mulac više ni. Dokli su rabeli su dobri bili. Strpjivi i vridni pobrali su se bez besed. Šli su osli i mulci, Osipe, ma su podrepnjaki ostali. Sil me razumel? Da su bar i podrepnjaki š njimi nestali! Oni se ne moru nikako zatrт. Vavik se niki najde komu rabe, nasvalito dobro prdu kad bi se rabelo zijat, a oni mlču, to posobojno vole judi od vlasti, i tako, kako ši - kako ne, osli su šli, podrepnjaki su ostali. Tako je vavik bilo i vajda će vavik bit. Če mi tu moremo, Osipe? Ni čekal če ču ja odgovorit, nastavil je deje on batit svoju:

- Znaš, sve če sen rekел ja sen dobro mislel i promislel. Malo nas je, a kako stvari stoje bi reć da će nas bit još menje. Ovi mlaji rabe dat pamet glavu i složno naprid. Znaš, onu staru besedu: Zaman je zvonit za gradon, pokla grad zgori. Razumiš ti mene, Osipe? Grad more bit grad, ma more bit i sve če je lipo i dobro, če je bilo, če je moglo bit, a čega ni, a moglo je bit...

Osipe, sil ti mene razumel?

- Ivane, moj, razumel sen ja tebe, ne rabi nan čudo besed za razumit se. Homo ča za poslon.

Tako smo finili do nikoga drugoga puta, a do tad pozdravlja Vas sve



12.30

The image shows a severely damaged painting, likely on wood paneling. The scene is set within a dark, arched niche. On the left, a figure with a beard and long hair, wearing a white robe, sits in a three-quarter view, looking towards the right. On the right, another figure with a shaved head and a white robe stands, holding a long, thin object, possibly a staff or a scroll, raised in his right hand. The background behind them is dark and textured. The entire composition is framed by large, ornate, light-colored carvings that resemble acanthus leaves or stylized trees. The overall condition of the painting is poor, with significant loss of paint and surface damage.